

BUGÜNKÜ TÜRK RESMİ

İSMAİL ALTINOK

**BUGÜNKÜ
TÜRK RESMİ
İNCELEME ve ELEŞTİRİLER**

İSMAİL ALTINOK

MARS MATBAASI 1971 — ANKARA

İsteme yeri: Cebeci. Cemal Gürsel
Cad. 94-12 — Ankara

**Türkiye ya yeni fikirlerle donatılmış namuslu
bir yönetim olacaktır ya da olmayacaktır.**

Atatürk

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Bugünkü Türk Resmi	9
Atatürk'ten Düşünceler	14
Atatürkçülük ve Resim Sanatımız	18
Başkentte Açılan Yabancı Sergiler	21
Devlet Sergisi'ne Karşı Direniş	24
Türk Sanatında Köklü Değişiklikler Yapılmalıdır	27
Sanatımıza Öğretmen gerekiyor	31
Devlet Sergisi Kapanırken	34
Çıkarıcılık Üzerine	38
Resim Sanatı Tarihine Bir Bakış	41
Modern Sanatta Soyutlaşma Biçimleri	45
İş Bankası'nın Sergisi	48
Cemal Tollu'nun Ardından	51
Karaburçak'ın Resim Sergisi	55
Modern Resim - İş Öğretimi	57
Açılamayan Dokuzuncu Eğitim Şûrası	60
İzmir'den Gelen Mektup	64
1000 Temel Eser Olayı ve Devlet Sergileri.....	69
Türk Resminde Yenilik Belirtileri	72
Güzel Sanatlar Üzerine Bir Rapor	75

Ö N S Ö Z

Bu kitap, vatan gazetesi ile sanat dergilerinde yazmış olduğum yazılardan oluşuyor. Kitaba daha çok Devlet Sergisi ile ilgili yazılarımla resim - iş öğretimine ait incelemelerimi aldım.

Devlet sergisini özellikle ele almamın nedeni, bu serginin son yıllarda ciddi yetini yitirerek faydadan çok zarar getirmiş olmasıdır. Bazı ressam ve yöneticiler belki bunu kabul etmeyeceklerdir ama gerçek budur. Resim - iş dersleri de gençlerimizin geleceği bakımından büyük bir önem taşımaktadır.

Amacım yeni kurulan Kültür Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığının ilgisini bu konular üzerine çekmektir.

Görüleceği üzere yazılarda Devlet sergisinde sorumluluk almış olan ressam ve yöneticiler genel olarak suçlanmışlardır. Oysa bunlar arasında bu sergilere olumlu bir katkıda bulunmak isteyen, sanatında ileri aşamalar yapmış ressam- lar var. Sanattan anlamasalar da iyi niyet gösteren yöneticilerimiz de var. Nedir ki tümü de çeşitli ödül oyunlarına ve çıkarcılık hesaplarına bulaşmış oldukları için, bunlar arasında bir ayırım yapamadık. Ama bizim asıl hedefimiz, güçsüz ve yetersiz oldukları halde güçlü ve yeterli görünen, iç dünyala- rındaki kıskançlık ve zalimliği kendi, ağaç sevgisi ile saklamağa çalışan, boş oldukları halde öten, eğri oldukları halde doğruluğa tutkunmuş gibi görünen ressam ve yöneticilerdir.

Bunlar ne yazık ki yıllardır bu oyunları sukûtle izleyen ressamların artık sabırlarının tükendiğini anlayamadılar. Aksine, her yıl birbirinden çirkin oyun- lar oynayarak bu oyunları tutarsız sözlerle savunmaya kalktılar. Oysa toplu- mumuz son yıllarda her şeyin açıkca tartışıldığı ve sorunlarımıza bilimsel açılardan çözüm yolları arandığı bir döneme girmişti. Sanat, bu anlayışın dı- şında kalamazdı.

İşte biz bu kitapta bu gerçekleri ortaya koymaya çalışıyoruz. Ama yine de son söz her türlü çıkar ve egemenlik tutkularından sıyrılabilmiş özlü ressam- larımızla, gerçek Atatürkçülük bilincine ermiş aydın ve yöneticilerimizindir.

20. 8. 1971

BUGÜNKÜ TÜRK RESMİ

Böyle aktüel bir konuyu ele almaman nedeni, diyebilirim ki son yıllarda Türk resminde görülen duraganlık ve bunalım üzerine dikkatleri çekmek ve Devlet sergilerinde meydana gelen huzursuzluklara gerçekçi bir açıdan değinmektir. Eğer, biraz olsun ilgililerimizi bu konular üzerinde düşünmeğe sevkedebilirsem kendimi yerinde bir iş yapmış sayacağım.

Söylemeye gerek yoktur ki Türk resmi yıllardır, Cumhuriyet döneminde Avrupa'ya gönderilen ressamlarımızın idaresinde yürütülmektedir. Bu ressamlar, gerek Akademi hocası olarak gerek jüri üyesi olarak Türk resminde büyük sorumluluklar almışlardır. Ressam olarak önceleri, Batılı büyük ustaların birer taklitçisi olarak işe başlamışlarsa da sonraları bazıları bundan vazgeçerek yerel konulara, fıklorumuza ve eski sanatlara eğildiler. Ama hoca olarak, jüri üyesi olarak hiç de olumlu işler yapmadılar. Zira Batı'da Soyut Sanat çalışmaları alabildiğine ilerlerken, bunlar, figüratif resimde ısrar ettiler, öğrencilerine de ya devrini tamam-

lamış bir batılı ustayı kendilerine örnek seçmelerini ya da kendileri gibi resim yapmalarını salık verdiler. Kritiklerinde ise resmin karışık kuralları içinde kalmışlar, açık seçik olamamışlardır.

Devlet Sergilerinde de zaman zaman küçük çıkar oyunlarına girişerek bu önemli sanat hareketini yozlaştırmışlardır.

Kanımca en büyük hataları, kendileri bazı yenilikleri Türkiye'ye getirdikleri halde, soyut sanat yeniliğine karşı katı davranmaları, hatta soyutçulara savaş açmalarıdır.

Gerçi bugün Türk resminde soyut resim egemen görünüyor, ama "Türkiye'de soyut resim anlaşılmıştır, gerçek soyut resim yapılıyordur" denemez. Zira bu resimler, son yıllarda soyut sanatı öğrenmek için Avrupaya giden gençlerle, André Lhote formasyonundan soyuta kayan ya da bu yolda kendi kendini yetiştiren ressamalara aittirler.

Bunun yanında figüratif resim yapan, ya da bu yolda elde ettiği küçük sonuçları sürdürmek isteyen ressamlarımız var. Bir de fes gibi millileştirilmeğe çalışılan İzlenimci resim var.

Bunun dışında yeni gençler görülmüyor. Gazi Eğitim Enstitüsünden çıkan ve soyut-figüratif yolda çalışan birkaç gençten başka ortada yeni isim göremiyoruz. Akademi artık ressam yetiştirmez oldu. Genç ve temiz duygularla resim yapan amatörler ise devri geçmiş ve biraz da sulandırılmış figüratifçilik içinde boalamaktadırlar.

Bu arada Naif resmin ülkemizde anlaşılmış olmasını, yenilerin de katılmasıyla bir Naif ressamlar topluluğunun meydana gelişini Türk resmi için bir kazanç sayıyoruz.

Soyut Resim üzerinde niçin bu kadar duruyorum? Çağımız soyut resim çağı da onun için. Bugün figüratif resim yapanlar bile doğayı bu anlam ve estetik içinde değiştirmek zorundadırlar. Artık Batıda bugün ciddi bir sanatçı, doğada yarı hazır olan objeleri, izlenimciler gibi ya da biraz değiştirerek yapmayı değerli bir iş

saymıyor. Çünkü insanlar doğa tutkusundan, yüzeysel görünülerden uzaklaşmışlar, hayatın ve tabiatın derinliklerine, özüne inmeye çalışmaktadırlar.

Bizim toplumumuz da, Batı fikir akımlarıyla yakından ilgili olduğu için soyut sanata hazırdır. Eski sanatlarımız da soyut anlayışa yakındırlar. İnsanlarımızın, çevresi ise bugün, binalarıyla, dekorasyonu, giyisileriyle, mobilyalarıyla soyut uygulamalarla çevrilidir.

Diyebiliriz ki soyut sanat bizim toplumumuzun da bir isteği, bir özlemi haline gelmiştir.

Buna karşın, halâ ortaklıkta "tabiattan resim yapacaksın", "tabiata sırtını dönen çarpılır", "Soyut resim, figüratif resimde başarı gösteremeyenlerin bir icâdıdır" gibi saçma sapan sloganlar dolaşmaktadır.

Ne yazık ki bazı genç ve orta kuşak ressamaları bugün Toplumcu ve Yerelci ressam olarak bu hoca kanadının yanında yer alıyorlar.

Soyut Sanatı daha iyi belirtebilmek için "Soyut" ve "Somut" kelimelerinin anlamları üzerinde biraz durmak gerekir:

Somut (Concret): varlıkların duyularımız yoluyla zihnimizde meydana getirdiği hayallerdir. Örneğin, su deyince aklımıza bardaktaki su, dere, deniz ve buna benzer şeyler gelir.

Soyut (Abstrait): varlıkları fikir olarak kavramaktır. Su deyince, suyu, fizikçilerin, kimyacıların okudukları gibi düşünmek gerekir.

İşte soyut resim, hayatı ve tabiatı böyle fikir olarak kavramaktan doğmuştur. Hayatı ve tabiatı fikir olarak kavramak ise Ekstansiyalizm akımı ile başlar. Soyut sanat böyle bir ortam içinde ortaya çıkmış, gelişmiş ve büyük örneklerini vermiştir.

Bugün soyut sanat yalnız Batı'da değil, bütün dünya'da benimsenmiştir. Ankara'da açılan yabancı sergiler bunu açıkça gös-

teriyorlardı. Burada Makedonyalı Ressamlar Sergisi'ni, Finlandiya Sergisi'ni, Japonya Sergisi'ni hatırlatmak isterim.

İzin verirseniz, soyut sanatın birer aşaması olan ve bugün bütün dünyada yaygın hale gelen Op Art, Pop Art, Minimal Sanat ve Kinetik Sanattan da biraz söz edeyim:

Op Art, optik araştırmalar sonucu ortaya çıkmış bir sanattır. Bir çeşit göz hileleri ile estetik izlenimler yaratmak amacını güder. Bu sanat, resim sanatına yeni bir boyut getirmiştir. Bizde bir genç kızımızdan başka bu sanatla ilgilenen olmamıştır. Oysa bu sanat, bizim göz kamaştırıcı kilimlerimize ne kadar yakındır. Benimsenmiş olsa idi kimbilir bizde de ne değişik örnekler ortaya çıkardı.

Pop Art, Dada sanatına bağlı olarak ortaya çıkmış ve toplum yaşantısını yeni bir duyarlılıkla yansıtmaya amacını gütmüştür. Pop Art da sanata yeni bir gerçekcilik anlayışı getirmiştir.

Minimal Sanat, tuvali kaldırmıştır. Sanatçı, hacim içinde yeni sanayi malzemeleri kullanarak çarpıcı ve beklenilmeyen estetik izlenimler yaratmak amacını güder. Bunun için de bazan Donkişotça denemelere girişir. Minimal sanat, ayrıca, sanatlar arasındaki sınırları da kaldırmıştır. Örneğin, bir mimari eser bir heykele, bir heykel bir resme, bir resim de bir dekorasyona dönüşebilmektedir.

Kinetik sanatta ise flüoresan ve Neon ışıkları kullanılmakta ve sanatçı, elektronik beyinlerin aracılığıyla eşsiz ışık görüntüleri elde etmektedir.

Bugün batıda bunlardan başka, Eksantrik Soyutluk, Organik Sanat, Duygusal Sanat, Hayali Sanat gibi yeni sanatlar da görülüyor.

Bütün bunlardan şu sonuca varabiliriz: Artık günümüzde bölgesel sanatlar, ulusal sanatlar ortadan kalkmaktadır. Bir ülkede ortaya çıkan bir yenilik tüm uluslarca benimsenmekte ve yeni yaratmalara gidilmektedir. Ama temel yine Soyut sanattır.

Bizde soyut sanat tam anlamı ile yerleşmediği ve anlaşılmadığı için, doğal olarak, öteki sanatlar da anlaşılmamış ve önemsenmemiştir. İşte sanatımızdaki duraganlığın ve bunalımın nedeni budur. Oysa gençler ancak yeni düşünceler ve yeni sanatlarla heyecana gelebilir ve yaratıcı duruma geçebilirler.

Eğer biz, Avrupa'ya Soyut Sanat için genç ressamı gönderirken, yüksek sanat kurumlarımıza da batılı sanat hocaları getirtseydik, ülkemizde hem yeni bir ortam hazırlanır, hem de bu gençler yurda döndükleri zaman eski otoriteler tarafından sabote edilemezlerdi.

Burada, Dünya sanatını kabul etmekle ortaya çıkacak bir yozlaşmadan, bir benliğini kaybetmeden söz edilebilir. Nitekim bazı çevreler bir kültür emperyalizmi tehlikesinden söz ederek, Batı'nın dışında, kendi geleneklerimizden çıkarılacak Doğusal bir sanat'tan söz ederler.

Ben buna inanmıyorum. Biz, kendi benliğimizi de, geçmiş devirlerdeki eserlerimizi de ancak batının bu soyut sanat anlayışı içinde değerlendirebiliriz. Zira bir Matisse minyatürlerimizi, bir Bissière halılarımızı, bir Capogrossi kilimlerimizi, bir Mathieu tuğralarımızı bizden çok daha üstün olarak değerlendirebilmişlerdir. Çünkü onların soyut sanat anlayış ve formasyonları bizim ressamlarımızinkinden çok daha sağlam ve üstün idi.

Sosyalist sanata da inanmıyorum. Böyle bir anlayışın, sanatı bir propoganda aracı haline getirmek istediği açıktır. Sosyalist sanat, İsrail'de denenmiş ve ezilmiş insanların resmini yapan ressamların sanatı yozlaştırdıkları görülerek hemen bu yoldan vazgeçilmiştir.

Sözlerimi ünlü bir sanat yazarının şu sözleriyle bitireceğim: "Soyut Sanat, genellikle, güzel sanatları görmeyi öğrenmenin en güzel yoludur. İyi bir Mondrian ya da iyi bir Pollock'u kötülerinden ayırdetmeyi öğrendikten sonra, eski ustaları, eski sanatları daha iyi anlayıp değerlendirebilirsiniz."

18 Şubat 1971 — Vatan

Not: Bu yazı 30.1.1971 günü Ankara Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği Galerisinde vermiş olduğum konferanstan düzenlenmiştir.

ATATÜRK'TEN DÜŞÜNCELER

Bugün yüksek sanat kurumlarımızda hoca olan ressamlarla, sanat hareketlerine katılan ressamların tam bir tanzimat batıcılığı içinde bulundukları, Batıdaki yeniliklere karşı acaip ve maksatlı tepkiler gösterdikleri bir gerçektir. Yöneticilerimiz de onlarla birliktirler.

Biz bu yazımızda Atatürk'ün Batılılaşma ve Çağdaşlaşma üzerine söylediklerini aynıyla buraya aktararak, bu sorunlara kesin bir anlam kazandırmak istiyoruz. Zira Atatürk'ün ekonomik tutumu eleştiriliyor da bu tutumu eleştirilemiyor.

"Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin amacı, Türkiye Cumhuriyeti halkını, çağdaş, tam anlamı ve biçimiyle uygar bir toplum haline getirmektir. Devrimlerimizin çıkış noktası budur. Bu gerçeği kabul edemeyen zihniyetleri tarumar etmek zorundayız. Şimdiye dek ulusun dimağını paslandıran, uyuşturan zihniyette kişiler çıkmıştır. Herhalde kafalardaki hürafeler temizlenecektir. Onlar çıkarılmadıkça dimağlara gerçeğin ışıklarını sokmak olanaksızdır."

“İmparatorluk döneminde Sultanın hükümetleri Türk ulusunun Avrupa ile ilişkilerine engel olmak için ellerinden geleni yapmışlar, ulusun istek ve iradesinden uzak ve ayrı olarak yöneticilik etmişler, Türk ulusunu, ilerlemelerin dışında bırakmışlardır.

Biz, gözleri açık, ulussever adamları. Gözlerimizi her gün daha çok açmaktayız ve gerek içeride ve gerek dışarıda olup bitenleri görmekteyiz. Ulusumuzun uygar uluslarla ilişkisini kolaylaştırmak yararımız gereğidir. Türkiye ya yeni fikirlerle donatılmış namuslu bir yönetim olacaktır ya da olmayacaktır.

İlerleme yolumuzun önüne dikilmek isteyenleri ezip geçeceğiz. İlerleme vadisinde duracak değiliz. Dünya müthiş bir hızla ilerliyor, biz bu ahengin dışında kalabilir miyiz? Bize ve bizden sonrakilere düşen görev uygarlık yolu üzerinde durmaksızın ilerlemektir. Uygarlık yolunda başarı ancak yeniliklerle olanaklıdır. Uygarlığın yeni buluşları, fennin harikaları, dünyayı değişiklikten değişikliğe götürürken, yüzyıllık köhne zihniyetlerle, eskiye bağlılıkla durumu sürdürmeğe çalışmak olanaksızdır.

Ülkemizi çağdaşlaştırmak istiyoruz. Bütün çabalarımız Türkiye’de, çağdaş yani batılı bir yönetim kurmaktır. Uygarlığa girmek isteyip de yüzünü batıya çevirmeyen ulus var mıdır?

Ülkeler çeşitlidir. Fakat uygarlık birdir. Ve bir ulusun ilerlemesi için de bu bir olan uygarlığa katılması gereklidir. Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü, batıya karşı elde ettiği zaferlerden mağrurlanarak, kendisini batılı uluslara bağlayan bağları kestiği gün başlamıştır. Bu bir hata idi. Biz bunu tekrar etmeyeceğiz.

Artık duramayız. Behemahal ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyiz. Çünkü ileri gitmeğe mecburuz. Millet bunu açıkça bilmelidir. Uygarlık öyle kuvvetli bir ateştir ki ondan ayrı kalanları yakar ve yok eder.”

“Millet, uluslararası yarışmada bir varlık olabilmek için, ancak çağdaş uygarlıktaki bilim ve vasıtaların geçerli olduğuna kesin olarak inanmıştır. Millet, bütün devrim ve değişimlerin bir gereği olan, genel yönetim ve kanunların günün gereksinimleri-

ne göre yapılmasını, bunların değişen gereksinmelere göre mütamadiyen değiştirilmesini ve yönetimde çağdaş bir zihniyetin esas alınmasını, yaşamının zorunlu bir koşulu saymıştır.

Ben milletin vicdanında ve istikbalinde sezinlediğim büyük ilerleme yeteneğini milli bir sır gibi vicdanımda taşıyarak, sıraları geldikçe, bunları tüm toplumumuza uygulattırmak zorunluğunda idim.”

“Gerçek devrimciler, ilerleme ve yenileşmelere yöneltmek istedikleri insanların ruh ve vicdanlarındaki gerçek eğilimi sezebilirler. Bu arada şunu da belirtmeliyim ki Türk ulusunun son yıllarda gösterdiği olağanüstü başarıların, yaptığı siyasal ve sosyal devrimlerin asıl sahibi kendisidir. Onda bu güç ve yetenek olmasaydı, hiçbir kuvvet ve kudret bunu yaratamazdı.”

“Gerçi, bir toplumun zamanla kökleşmiş örf ve âdet, duygu ve inançları önemlidir. Toplum, adeta, yöneticiler üzerinde âmir ve hâkim bir etki yapar. Fakat yetenek ve yaraşırılığı olan uluslar, uygarlığın ilerlemelerinden yararlanmış aydın evlâtları sayesinde, geçmişteki kayıplarını giderme çaresini bulmakta gecikmezler.”

“Düşmanlarımızın hakkımızdaki yüzyıllardır birikmiş kanılarını yalnız bugünkü zaferle silebileceğimizi sanmak gerçeği söylemek olmaz. Biz bunu zafere değil, ancak bugünkü yenilikleri kabul, bugünkü bilim ve uygarlığın gerektirdiği tüm eylemlere katılmakla, uygar ulusların uygarlık düzeyine bilfiil varmakla yapacağız. Henüz kurtulmuş değiliz. Atılan adımlar, bundan sonra atılması gerekli olan adımların başlangıcıdır. İnsan, başlangıçta sonuca vardığını iddia ederse, dünyanın en derin gafletleri içine kendini sokmuş olur. Biz daha pek çok adımlar atmak zorunluğundayız. Bu adımlar hem çok hızlı, hem çok uzun olmalıdır. Bu adımları doğru ve belli bir yönde atabilmek için de kendi varlığımıza kendimizin hâkim olması gerekir.”

“Hiçbir dayanağı olmayan geleneklerin, inançların korunmasında ısrar eden ulusların ilerlemesi çok güç olur; belki de hiç olmaz. İlerlemede kayıt ve şartı aşamayan uluslar, hayatı, aklî ve

amelî bir açıdan göremezler ve hayat felsefesi geniş olan ulusların egemenliği ve tutsaklığı altına girmeye mahkûmdurlar.”

“Gözlerimizi kapayıp mücerret yaşadığımızı varsayamayız. Ülkemizi bir çember içine alıp cihan ile ilgisiz yaşayamayız. Aksine uygar ve ileri bir ulus olarak uygarlık alanında bulunmalıyız. Bu, ancak bilim ve fen ile olur. Bilim ve fen nerede ise oradan alacağız. Bilim ve fen için kayıt ve şart yoktur.”

“Dünyada her şey için, uygarlık için, hayat için, başarı için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında mürşit aramak düşüncesizliktir, bilgisizliktir, şaşkınlıktır. Ayrıca, bilimin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki ilerlemelerini anlamak ve bunları durmaksızın izlemek de şarttır.”

“Ulusal kültür deyince, eski dönemlerin düşüncelerinden, yaradılışımıza uymayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilecek etkilerden uzak, ulusal yaradılışımıza uygun, tarihimize oranlı bir kültür kastediyorum. Çünkü ulusal dehamız ancak böyle bir kültürle elde edilebilir. Herhangi bir yabancı kültürü benimsemek, şimdiye dek izlenmiş olan yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını tekrar ettirebilir. Kültür, zeminle oranlıdır. O zemin ulusun seviyesidir.

“İşaret ettiğim ilkeleri Türk gençliğinin dimağında ve Türk ulusunun şuurunda daima canlı tutmak, üniversitelerimize ve yüksek okullarımıza düşen başlıca görevdir.”

7 Mayıs 1971 — Vatan

Not: Atatürk'e ait düşünceler, Prof. Enver Ziya Karal'ın "Atatürk'ten Düşünceler" adlı kitabından yeni dile çevrilerek alınmıştır.

ATATÜRKÇÜLÜK VE RESİM SANATIMIZ

Ülkemiz bugün birçok alanda Atatürk'ten gerilere gitmiştir. Sanatımız ise bir kısım çıkarıcı ve tutucu ressamların elinde 40 yıl öncesinde dondurulmuştur.

Bu çıkarıcı ve tutucular, Cumhuriyet'le Avrupa'ya gitmiş olan ressamlardır. Memur nitelikli yöneticilerimiz de onlara uymuşlardır.

Diyebiliriz ki yıllardır bu ressamlar, âtıl bir Tanzimat batıcılığı içinde, sanat kurumlarımızı, Devlet sergilerini kendi rahat ve çıkarlarına göre yönettiler. Batı ile ilgimizi kestiler. Müsteşar ve Genel Müdürler de, "Ne yapalım, bizim soyuta moyuta aklımız ermiyor. Biz tabiat resimlerinden anlıyoruz" dediler. Oysa büyük Atatürk "Biz alaturka müzikten anlarız ama gençler Batı müziğini öğrensinler" diyerek Konservatuvar'ı açtırmıştı.

İşte bu yöneticilere dayanan çıkarıcı ve tutucu ressamlar, işi gittikçe azıtarak Devlet sergilerinde kendilerinin ve yakın arkadaşlarının resimlerini en yüksek fiatlarla devlete sattılar, genç-

leri ise ya birkaç parayla oyaladılar ya da hiç düşünmediler. Ayrıca kendi saplantılarına göre, gençlere şöyle resim yapacaksınız, böyle resim yapacaksınız diye direktifler vermeye kalktılar. Gençler, isterlerse onların dediklerini yapmasınlar! nasıl olsa her yıl jüri üyesi bunlardı, sergiye resim kabulü, satışlar bunların elinde idi. Böylece bu ressamlar birçok genci ve amatörü kendilerine peyk yaptılar. Özgür çalışanlara, ayıplarını ortaya koyanlara da hem kendi araçlarıyla, hem de kontrolleri altındaki kişilerle saldırıya geçtiler.

Bunlar, rahatlarının bir çeşit fanatizmi içinde, dış ülkelerdeki tüm yenilikleri kötülediler. Bu yeniliklerin ülkemize girmesine engel oldular. Her yıl resimlerini devlete kendi oylarıyla satarak çıkarıcılığın tadını çıkardılar. Geri kalmış bir ülkede, kendi üç buçuk bilgilerinin yetip de artacağını ileri sürdüler ve yabancı hocaların ülkemize getirilmesini önlediler.

Ama son yıllarda ülkemize gelen yabancı sergiler bunlara tam bir şamar oldu.

Artık Türkiye Atatürk'ün sürekli devrim ilkesine uyarak ilerlemelidir. Bunlar ne kadar "kem küm" etseler artık yenilmişlerdir. Duramayız, hele geriye hiç dönemeyiz. Gençler, bunların, mesken edindikleri Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde, sabahtan akşama kadar nasıl bir kâr ve vurgun sadizmi içinde kıvrandıklarını, zümre çıkarıcılığı mekanizmasıyla nasıl sanat havariliği yaptıklarını çok iyi biliyorlar.

Bundan 35 yıl kadar önce Türkiye'ye getirtilen Fransız ressamı Léopold - Levy, Türk resmini Çallı'nın derbederliğinden ve izlenimci akademizminden kurtarmıştı. Ama o gittikten sonra bir yabancı profesör daha getirtilip Türk resmi bunların tutuculuk ve çıkarıcılığından kurtarılamadı. Bunlara göre yabancı hoca getirilirse biz benliğimizden olurmuşuz. Çünkü onlar bize kendi sanatlarını aşırlarmış.

Hepsi yalan! Zira yabancı hoca Türkiye'ye gelince, gençlerimize yeni sanatın kurallarını, teorisini, teknik olanaklarını öğret-

cek, gençlerimiz de bu bilgilerin ışığında doğamıza, eski sanatlarımıza, folklarımıza ve iç dünyalarına eğilerek yaratıcı duruma geçecekler, böylece çağdaş Türk sanatının yeni örneklerini vereceklerdir. Bu hocalardan niçin korkulsun? Öteki uluslar böyle yapmıyor mu? Bugünkü Amerikan resmi yabancı hocalarla elde edilemedi mi? Kendileri yabancı hocalardan yetişmediler mi?

Bugünkü Türk resminin ne kadar zayıf ve eski Fransız sanatının etkisi altında olduğunu dışarıya gönderdiğimiz sergilerden anlıyoruz. Bu sergilere hep bu ressamın resimleri gönderilir. Oysa bunların dışında, kendi kendini yetiştirmiş birkaç sanatçımız dışarda çok iyi kritikler almaktadırlar.

Demek ki kusur tamamiyle bunlardadır. Bunlar hem yetersizdirler, hem de ülke sanatının ilerlemesine engel oluyorlar.

Türk resmini bu bataktan kurtarmanın tek yolu, dışardan yabancı hoca getirtmek, kafileler halinde Avrupa ve Amerika'ya genç ressamı göndermektir. İşte o zaman bu çıkarıcılar tasını tarağını toplar giderler ve Türk resmi de Atatürk'ün sürekli devrim ilkesine göre yürütülebilir.

23 Nisan 1971 — Vatan

BAŞKENTTE AÇILAN YABANCI SERGİLER

Geçen haftalar içinde Ankara'da açılan yabancı sergiler, Batı dünyasındaki son yenilikleri açıklamaları bakımından büyük bir önem taşıyorlardı.

İnsan, bu sergileri gördükten sonra bizim ne kadar gerilerde kaldığımızı anlıyor ve üzüyor. Ayrıca o sanatçıların ne kadar elverişli koşullar içinde çalıştıklarını da sezinliyor.

Sergilere geçmeden önce burada kendimizle ilgili bir nokta üzerinde durmak istiyorum: Biz, birey olarak, toplum olarak yenilikler karşısında daima açık ve bilinçli olamıyoruz. Onun için de her yeniliğe karşı anlamsız bir tepki gösteriyoruz. Yenilikler di-yarı Batı ile devamlı bir uyumsuzluk halinde olduğumuz ise bir gerçektir.

Kuşkusuz bunun çeşitli nedenleri var: Bizce en önemlisi, yenilikleri ana dilimizden kolayca izleyemeyişimizdir. Kırık dökük çeviriler de insanı yarım bilgi sahibi yapıyor. Onları okumayanlar ise büsbütün katı ve tutucu oluyorlar.

İkinci neden bizim duruk bir soydan gelmiş olmamızdır. Atalarımız yüzyıllar boyu bıkmadan, usanmadan aynı işleri yapmışlar, aynı şeylere inanmışlar. Batı ise durmadan değişmiş. Biz halâ bu çemberi kıramıyoruz. Ayrıca bir de imparatorluk kurmuş bir ulus olarak zaman zaman kendimizi bir romantizme kapıp, Batı ile aramızı iyice açıyoruz

Kanımca, geçmişimizi en gerçekçi açıdan değerlendirebilen büyük Atatürk olmuştur. O, "İmparatorluk döneminde Sultanlar, Türk ulusunun Avrupa ile ilişkilerine engel olmak için ellerinden geleni yapmışlar, ulusun istek ve iradesinden uzak ve ayrı olarak yöneticilik etmişler, Türk ulusunu, ilerlemelerin dışında bırakmışlardır" der. Bu sözler, büyük bir gerçeğin ifadesidirler. Onun için bazı düşünürlerimizin imparatorluk dönemini yararsız bir parlaklık olarak nitelemeleri yerindedir. Gerçekten, yeni Türk tarihi Atatürk'le başlatılmalıdır.

Bana bu girişi yaptıran, yabancı sergiler karşısında, akli başında ressamlarımızın bile gösterdikleri anlayışsızlık ve tepkidir. Hele yepyeni bir estetik ve dünya görüşü getiren Amerikan sergisine karşı gösterilen tepki ya siyasal bir nedene dayanıyor, ya da soydan gelme tutuculuğumuza dayanıyor. Oysa bugün tüm Batı ülkeleri Op Art'ı, Pop Art'ı benimsemişlerdir.

Çağdaş Amerikan Sergisi :

Türk - Amerikan Derneği'nde açılan Op Art, Pop Art, Psikedelik Afişler ve Grafik Sergisi, son yıllarda Amerikada ortaya atılan yenilikleri yansıtıyordu.

Bilindiği gibi Amerika, son yıllarda, bir yandan Avrupa sanatını yaparken, bir yandan da araştırmalara girilerek, geleneksel Batı sanatının dışında yeni sanatlar ortaya koymağa çalışıyordu. Mimaride Gökdelenleri, Müzik'te Elektronik müziği bulmuştu. Resimde de bunlar kadar Amerikan olan Op Art, Pop Art'ı buldu. Op Art, Optik sanat'ın kısaltılmışı, Pop Art da Popüler Sanat'ın kısaltılmışıdır. Op Art'da sınırlandırılmış, birbirine girmiş çizgi ve renklerle, gözde kendiliğinden refleksler yaratma amacı güdü-

lür. Resme bakan göz, çizgilerin, şekillerin dalgalandığını, yön değiştirdiğini, kısaldığını, genişlediğini sanır. Bu resmin amacı, bu yoldan insanda estetik izlenimler yaratmaktır. "Optik ressam ustalıkla kontrol edildiğinde keskin kenarlı ve düz boyanmış şekillerin, renklerin ve çizgilerin, bakanın anlayışı ve arzusu hâlâfına harekete geçebileceğini ve resmin sadece bir tahrik unsuru olduğunu, hareket, ışık deformasyon, derinlik ve diğer etkileri meydana getirebileceğini bilmektedir."

Pop Art ise endüstri alanına ve el sanatlarına estetiğin uygulanmasıdır. Pop Artçılar, Op Artçılardan, Uzak Doğu süslemelerinden, eski motiflerden yararlanarak, çeşitli kumaşlar, halılar, duvar süsleri, yastıklar, seramik tepsiler yapmışlar.

Psikedelik afişlerde sanatçının sezîşleri de görülüyor.

Grafik çalışmaları ise temiz bir teknikle dramatik etkiler yaratıyor.

Biz bu sergiyi çok önemli bir sergi olarak niteliyoruz.

Çağdaş Hollanda Resim Sergisi :

Bilindiği gibi Hollanda XVII. yüzyılda özgürlüğüne kavuşunca Rembrandt, Frans Hals gibi büyük sanatçılar yetiştirdi. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda bir boşluk görülür. Ama XIX. yüzyılın sonlarında insanlık bir Van Gogh olayıyla karşılaşır ki bu olay, Hollanda'dan çok Fransa ile ilgilidir.

XX. yüzyılın başlarında Hollanda, Pariste oluşmakta olan dünya resmine Piet Mondrian, Theo Van Doesburg'u ile katılır. Sonraları da kimisi Paris'te kimisi New York'ta yaşayan Bram Van Velde, Geer Van Velde, Villem de Kooning ve Karel Appell gibi ünlü sanatçılar yetiştirir.

Bu sergideki Hollanda sanatçılarını genellikle Fransız sanatı etkisinde gördük. Adı geçen ünlü sanatçılardan da hiç resim yoktu.

Şubat 1969 — Ankara Sanat

DEVLET SERGİSİ'NE KARŞI DİRENİŞ

Devlet Sergilerinde görülen yüksek satışlar ve ödül oyunları bir türlü sona ereceğe benzemiyor. Zira yöneticilerimiz bu sömürü düzeninden yana görünüyorlar. Geçen yılki sert tepkilerden ve Danıştay olayından sanki hiç ders almamışlar. Bu yıl da jüriyi hemen açıklayıverdiler.

Sorarsız, Devlet Sergileri bir gizlilik içinde cereyan etmiyor mu? Bu sergilerde zaman zaman çok çirkin ödül oyunları oynanmadı mı? Kurnaz ve işini bilir üyeler "Ben sana oyumu verdim" diyerek ressamı atlatmıyorlar mı?

Niçin verilen oylar kamu oyuna açıklanmaz? Niçin kararlar gerekçeleriyle broşürlerde belirtilmez? Niçin kurul üyelerinin resimleri kötü de olsa yüksek fiyatlarla satılır da, gençlerin kaliteli resimleri az parayla satılır, ya da hiç satılmaz? Bu satışlarda ölçü nedir? Daha ne kadar bu milletin parası dümencilerin, açık-gözlerin ceplerine akacak? Sergi yönetmeliği niçin düzeltilmez?

Bakanlığımızın güvenini türlü yollardan kazanmış bu adam-

ların mutlakiyet idaresine ne buyrulur? Halâ Türk resmi bu adamların hissi ve keyfi yorumlarıyla mı yürütülecektir? Gençlerimizin girdiği bunalımdan yöneticilerimizin hiç mi haberleri yok? Gençler eziliyorlar, kişiliklerinden, umutlarından oluyorlar!

Geçenlerde TRT sergisinde bir genç ressam, bana sergi broşürünü göstererek "Bakınız, burada her şey apaçık. Kimin kaç oy aldığı belli. Kararların gerekçeleri de açıklanmış. Kimse bunlara bir tepki göstermiyor! Bizim Devlet Sergileri böyle midir? Her şey acayip bir gizlilik içinde cereyan eder. Bazı yıllar satın alınan resimlere etiket bile koyamazlar. Tüm üyeler bizlere 'ben sana oyumu verdim' der geçerler. El altından öğrenirsiniz ki tek bir oy bile almamışsınız."

Ben de gence, öyle ise niçin susuyorsunuz? Bu adamların yalanlarını yüzlerine vursanıza! Bakın ben tek başıma bunları yaşıyorum. Sizler de bu mücadeleye katılın işte!" dedim .Genç bana ne dese beğenirsiniz? "Biz sizin gibi kendisini kabul ettirmiş, or-konkr olmuş bir ressam değiliz ki. Biz bir lâf etsek bizi Devlet sergilerinin semtine bile uğratmazlar. Bunlar bizim sizinle konuşmamıza bile tahammül edemiyorlar. Ama elbet bizim de konuşacağımız günler gelecek" dedi ve uzaktan yaşlı kurul üyesinin geldiğini görerek yanımdan uzaklaştı.

İşte gerçek durum budur.

Güya yöneticilerimiz bu yıl bir yaşlı-genç koalisyonu yaptılar. Ama geçen yıl ki ödül utancasının işbirlikçisi, bu yıl yine kurulda yer almış. Ondan başka güvenilir adam mı yoktu? Eğer en güvenilir adam o ise vay halimize! Kümesin anahtarını tilkiye teslim etmişiz demektir.

Bu, genç - yaşlı koalisyonu da biçbir şeyi değiştirmeyecektir. Zira kurul üyeleri sergiye resim verdikten, fiatlar üzerinde bir ölçü kabul edilmedikten sonra hiçbir şey değişmez.

İşte yöneticilerimizin bu vurdumduymazlığına ve bu sömürücülerden yana olmalarına karşı biz Ankaralı ressamlar direnişe

geçiyoruz. Bu yıl sergiye resim vermeyeceğiz. Yönetmelik düzeltilinceye kadar da vermemeye kararlıyız.

Burada bir noktayı da açıklamak isterim:

Bu yılki kurul üyelerinden bir genç üye, üye olduğu için sergiye resim vermiyor. Fakat sergiye olumlu bir katkıda bulunmak amacıyla kurul üyeliğini kabul ediyor

Bundan da olumlu bir sonuç alınacağını sanmıyorum. Ama bu genç üyenin tutumu örnek bir tutumdur. Birkaç yıl önce de başka bir genç üye aynı örnekliliği göstermişti. Hiçbir ihtiyacı olmayan yaşlı üyeler de böyle bir fedakârlık gösterebilirler ya!. Ne gezer! Onların dini imanı paradır. Böyle şeyler akıllarından bile geçmez.

Bu gidişi tasvip etmeyen sanatçıları da bu direnişe çağırıyoruz. Üç beş kuruşa tamah edenlerle, bu çıkarıcı takıma yanaşıp, yetkileri onlardan devralmayı hesap edenler, bu yıl sergiye resim vermekle kendilerini belli edeceklerdir. Oysa bugün sanatımızın fedakâr ve ülkücü ressamı her zamandan çok ihtiyacı var.

Bu yıl bu takımın dışındaki ressamı tam bir sınav vereceklerdir.

18 Mart 1971 — Vatan

TÜRK SANATINDA KÖKLÜ DEĞİŞİKLİKLER YAPILMALIDIR

Bilindiği gibi bu yıl bazı ressamların Devlet Sergisine karşı giriştikleri direniş hareketi, bakanlığın sergi yönetmeliğinde yapması gereken değişikliği yapmamasıyla ilgilidir. Zira yıllardır bu yönetmeliğin açık kapılarından yararlanan birçok kurul üyeleri, yetkilerini kötüye kullanmışlar, türlü oyunlarla kendi çıkarlarını sürdürmüşlerdir. Bu durumlar karşısında ise yöneticilerimiz “Kurula müdahale edemeyiz” diyerek tüm oyunlara seyirci kaldılar. Çok sıkışınca da “gelecek yıl mutlaka yönetmelikte değişiklik yapacağız” diyerek bizleri oyaladılar.

Ne yazık ki bu yıl da bu değişiklik yapılmadı. Bizler de bu durum karşısında sergiye resim vermedik.

Gerçi yetkililer bu yıl kurula iki genç üye alarak, eski oyunları önleyebileceklerini sandılar ama, biz, yönetmelikte radikal değişiklikler yapılmadan hiçbir şeyin değişmeyeceğini biliyoruz. Zira bu işler parmak kaldırmakla oluyor. Kurul üyesi istediğine parmak kaldırır, istemediğine, daha doğrusu işine gelmeyene, kal-

dırmayabilir. Bizim de bu konuda bir tecrübemiz olduğu için biliyoruz. Böyle bir kurulda biz üç genç üye idik. Bizler dürüstçe el kaldırıyorduk. Onlar ise bazı resimlere kasıtlı olarak el kaldırmıyorlardı. Sonunda onlar oyunlarını gerçekleştirdiler ve bizlere de "Bravo, çok dürüst hareket ettiniz" dediler.

Bundan on yıl kadar önce bir genç kurul üyesi bir olumlu davranışla sergiye resim vermedi; ne oldu? Hiç! Bu yıl da bir genç üye resim vermiyor, ne olacak? yine hiç! Çünkü karşılığında oyun istidadı olan üyeler var.

Ayrıca bu yönetmelik bizim bugünkü koşullarımıza da uymamaktadır. Ressamlarımız bir hayli çoğalmış, sanat anlayışları değişikleşmiştir. Eskiden yalnız figüratif resim yapıldı ve bunlar arasından isabetli tercihler yapmak mümkündü. Ama şimdi figüratifçisi var, soyutçusu var, gerçeküstücüsü var, yeni soyutçusu var, natif'i var, grafik çalışanlar var. Bunlar nasıl aynı teraziye konabilir?

Bugünkü devlet sergilerinde artık eski figüratif resimlerin yeri olmamalıdır. Onlar devrini tamamlamışlardır. Bu sergiye ancak yenilik taşıyan resimler girmelidir. Oysa bizde sergi, bu devrini tamamlamış figüratif resimlerle doldurulur. Hatta yıllar önce başlayan Soyut-figüratif mücadelesinin bir sonucu olarak, çoğu kez soyut resimlere darbe indirilir. Ertesi yıl da soyutçu bir kurul gelir figüratifçilere darbe indirir.

İşin doğrusu, bu sergilerde bir yenilik taşımayan figüratif resimlere yer verilmemelidir. Sergi soyut resimlerle oluşmalıdır.

Bu keşmekeşlik Türk sanatına çok zararlar vermiştir. Birçok sanatçılar şaşkına dönmüş ve sergiye kurulun durumuna göre resim vermeye başlamışlardır.

Sergideki satışlar da belli bir ölçüye göre yapılmamıştır. Kurul üyelerinin resimleri kötü de olsa daima yüksek fiatlarla satın alınmış, bazı ressamalar birkaç kuruşla geçiştirilmiştir. Büyük bir ressam kalabalığının resimleri ise hiç satılmamaktadır.

Oysa bugün iyi ve kötü resmi ayırabilen, günümüzde ne yapılması gerektiğini düşünen, ortada oynanan oyunları sabırla izleyen ve suçluları efendice suçlayan genç bir ressam topluluğu var. Ama bu çıkarıcı ressamlar hiçbir anlam belirtisi göstermiyorlar. Yine her yıl ceplerine paraları indiriyorlar, gençlere de "Ne yapalım, ödenek azdı, daha fazla resim satın alınamadı" diyorlar. Oysa kendi resimlerini biraz daha düşük fiatla satsalar da birkaç gencin resmini de aldırırsalar ya! Bunlar hep lâf! Biz onların ödeneklerin bol olduğu yıllardaki tutumlarını da biliriz. Bunlar, on beş yıl önce, paranın bugünkünden on kat daha kıymetli olduğu yıllarda resimlerini devlete onar bin liraya satmışlardır. Onun için bugünkü beşaltı bin lirayı bile azımsayarak alıyorlar. Şuna inanıyoruz ki ödenek fazla olsa, bunlar çoğunun o beş para etmez resimlerini elli bin liraya satmak isterler. Neymiş, Avrupa'da falan ressamın resmi elli bin liraya, bir milyon biraya satılıyormuş, Ama Avrupadaki o ressam, resmini, jüri üyesi olarak devlete satmıyor! O, resmini serbest piyasada, beğendirerek bileğinin gücü ile satıyor. İşte aradaki fark burada!

Bunlarınki düpedüz haksızlıktır.

Bazıları, bizim bu sözlerimizi kişisel bir meseleye bağlamak istiyorlar. Oysa bizim kişisel bir meselemiz yok! Biz de son yıllara kadar bu düzenden az da olsa yararlanıyorduk. İstesek yine de yararlanmağa devam edebilirdik. Ama ülke sanatının gittikçe yozlaşması, oyunların gittikçe çirkinleşmesi, konuşmaların gittikçe daha tutarsız bir hale gelmesi, bizim, eski dostlukları bir kenara iterek mücadeleye atılmamızı, birçok gerçekleri ortaya koymamızı, öneriler ileri sürmemizi gerektirdi. Ortaya attığımız öneriler şahsımızla ilgili değildir. Ülkemizde sanatın gelişmesi için çağımıza uygun önerilerdir.

Başta, bu karışık duruma bir son verebilmek için, yöneticilerimize, Avrupa veya Amerika'dan hocalar ve eleştirciler getirtmelerini salık verdik. Gerçek yerli otorilerin yetişmesi için de genç ressamların kafiler halinde böyle tek tek değil. Avrupa ya, Amerika'ya gönderilmelerini söyledik.

Son yıllarda fikir hayatımız da çok seviyesiz bir hale geldi. Vaktiyle Batı sanatını yakından izleyen birkaç ressamımız sanat yazıları yazar, bizler de onlardan yararlanırdık. Zamanla onlar öldü ya da köşelerine çekildiler. Ortalık boş kaldı. O zamanlar, bir ressamın dümen suyunda giden bazıları şimdi ahkâm kesiyorlar. Sanatlarında hiç bir aşama yapamamanın kompleksi içinde çağdışı resmi savunuyorlar. Gençleri kendi anlayışlarına bağlayarak üstünlüklerini sürdürmek istiyorlar. Zira hiçbir genç onların elli yılda eriştiği ustalığa erişemeyecektir.

Bunları da belirttik.

Görülüyorki sorun yalnız Devlet Sergisi sorunu değildir. Buna bağlı daha birçok sorunlar var. Yeni hükümetten bu alanda radikal tedbirler almasını bekliyoruz. Zira Aristo mantığı bile bu çıkar duyguları karşısında iflâs etmiştir.

25 Mart 1971 — Vatan

SANATIMIZA ÖĞRETMEN GEREKİYOR

Kuşku yok ki uygarlık niteliklerinden birisi, hatta en önemlisi sanattır. Bir ulus ancak sanatı ile uygarlık düzeyindeki yerini alabilir. Bu sanat da öyle devri geçmiş, köksüz bir sanat olamaz.

Sanata önem vermeyen ya da tutucu çevrelerin etkisiyle çağdaş işlerle oyalanan uluslar "geri kalmışlık" tan bir türlü kurtulamazlar. Onun için bu dönemlerde ulusun başına reformcu bir liderin gelmesi gerekir. Bizde tüm alanlarda olduğu gibi sanat alanında da Atatürk bu reformu yapmış, Atatürk'ün yolunda olan Hasan-Âli Yücel de bunu sürdürmüştür.

Bugün de durumumuz acıklıdır. Ülkemizde açılan yabancı sergiler, ilerici sanatçıları kara kara düşündürürken, tutucular ne söyleyeceğini bilememektedirler. Bu son durumda bir kez daha anladık ki öteki alanları olduğu gibi sanat alanını da çökertenler, devlet organlarını etkileri altına alan tutucu ve çıkarıcı çevrelerdir. Bunlar öyle oyunlara, öyle taktiklere baş vuruyorlar ki, hem "sûret-i haktan" görünüyorlar hem de çıkar çarklarını

döndürüyorlar. Şıkıştılar mı da “Biz kaç yıllık ressamız, bize bu kadarlık şeyler niçin çok görölüyor, gençler biraz beklesinler, onların önünde daha çok zamanları var” diyorlar.

Bunlar lâf mıdır?

İşte biz de yıllardır bunları açıklıyoruz. Yaşlılık imtiyazlarına artık bir son verilmesini, gençlere rahat bir nefes aldırılmasını belirtiyoruz. Sanat alanımızda çağ dışı sloganların dalgalandırılmamasını istiyoruz. Son yıllarda bütün dünyada yaygın olan Soyut sanat'ın, Op Art'ın, Pop Art'ın, Minimal Sanat'ın, Kinetik Sanat'ın bizde de öğretilmesini savunuyoruz. Gençlerin bir kısmının resmi bıraktığını, bir kısmının da bu tutucuların kanatları altına sığındıklarını açıklıyoruz. Yeni sanatlar öğretilmediği için, bazı ressamların anlamadan kitaplardan aşırma resimler yaptıklarını haber veriyoruz. Ve bu kötü durumlara bir son vermek için de Batı'dan yabancı hoca ve eleştiriciler getirtilmesini öneriyoruz.

Hiç olmazsa bu yıl, yıllardır süregelen ve geçen yıl bir utanca halini alan ödöl oyunlarını önlemek amacıyla Devlet Sergisi yönetmeliğinde bazı değişiklikler yapılmasını yöneticilerimizden rica ettik. Bakan'a “Açık Mektup”lar yazdık, olmadı.

Çıkarıcılar, yöneticilere dayanarak “Boşuna kendinizi yormayın, biz sağ oldukça hiçbir şey değıştirilemez. Bu işler böyle gelmiş böyle gidecektir.” dediler ve “yönetmelik değışirse bizim resimlerin başına neler geleceğini biz biliyoruz. Dağdan gelen bağdakini kovuyor. Biz de bir iki yıl bunun acısını çektiğimiz” dediler.

Bu yıl da jüri üyesi olup resimlerini devlete satarak zevklerinden dört köşe oldular. Resmi satın alınmayan arkadaşlarına da içtenliksiz yazılar yazdılar. Resimlerini reddettikleri arkadaşlarına ise mersiye'ler düzerek “ne yaptıklarını bilmez” olduklarını ispat ettiler.

Kuşku yok ki bu haksızlık ve tutarsızlıkların sürüp gitmesinin asıl sorumlusu yöneticilerdir. Zira onlar bir anlayış göstererek yönetmelikte değışiklik yapsalardı bu açık gözlere, kurnazlara ve iki yüzlülere bu kadar fırsat verilmezdi.

Oysa Atatürk zamanında Türk sanatı çağdaş bir karakter taşıyordu. Atatürk, Hitler'in Almanya'dan kovduğu değerli profesörleri İstanbul ve Ankara'ya davet etmişti. Böylece ülkemiz bir Rönesans atılımı içine girdi. Gençlerimiz en yetkili eller de yetiştiriliyordu.

Atatürk "Ülkeler çeşitlidir, fakat uygarlık birdir. Bir ulusun ilerlemesi için o ulusun bu bir olan uygarlığa katılması gerekir. Dünya müthiş bir hızla ilerliyor. Biz bu ahengin dışında kalamayız. Bize ve bizden sonrakilere düşen görev uygarlık yolu üzerinde durmadan ilerlemektir. Uygarlık yolunda başarı, ancak yeniliklerle olanaklıdır. Bilim ve fen nerede ise oradan alacağız. Bilim ve fen için kayıt ve şart yoktur. Uygarlığın yeni buluşları, fennin harikaları, dünyayı değişiklikten değişikliğe götürürken, yüzyıllık köhne zihniyetlerle, eskiye bağlılıkla durumu sürdürmeğe çalışmak olanaksızdır. Türkiye ya yeni fikirlerle donatılmış namuslu bir yönetim olacaktır ya da olmayacaktır." diyordu.

Görüyoruz ki Atatürk'ün devrimcilik anlayışı ,statik, donmuş, ölü bir devrimcilik değildi. O, dinamik, canlı, durmadan kendini yenileyen devamlı bir devrimciliği ilke edinmişti.

Türk resmi, ayrıca Yerel sanat, Toplumsal sanat, Doğusal sanat tartışmaları ile de çok vakit kaybetmiştir. Bu sonu gelmez tartışmalar hem bizi büsbütün Batıdan koparmış, hem de bu çıkarıcı ve tutucu ressamların ekmeğine yağ sürmüştür.

Batı'dan hoca, eleştirici getirtmek, kuşkusuz maddi olanaklara bağlıdır. Ama bu ulusun hiç mi maddi olanağı kalmadı? Bugün Atatürk zamanından daha mı fakiriz? Spor yetiştiricilerine, yabancı mühendislerle verilen ölçsüz paraları gazetelerden okuyoruz. Demek ki paramız var; ama Atatürk'ün sürekli devrim ve Batı uygarlığına katılma ilkelerine inancımız yok .

Unutmayalımki bir ulusun uygarlık niteliklerinden en önemlisi sanattır. Onun için de bu alana öteki alanlardan önce eğilmek gerekir.

DEVLET SERGİSİ KAPANIRKEN

Bu sergi, bundan 32 yıl önce kurulmuştu, Kuşku yok ki bu sergi ile Türk resminin gerçek yüzünü görmek, gelişmelerini topluca izlemek olanağına kavuşuldu.

Ne varki yöneticilerimiz bu sergileri gereğince değerlendiren, Türk resmine bir yön veremediler. Kısa zamanda sergiyi çıkarıcı bir kadronun tekeline bırakıp kendileri pasif duruma geçtiler. Bu kadro da büyük büyük resimler yapıp her yıl onları astronomik fiatlarla devlete satarak, ödülleri kendi aralarında pay ederek sergiyi bu yıllara kadar getirdiler. Bu kadronun dışında kalan ressam ve gençler ise figüran olmağa mahkûm oldular. Gerçi bazı yıllar, jürinin kuruluşunda, sergi yönetmeliğinde bazı değişiklikler yapıldı ama bu çıkarıcılar işine gelmeyen bu değişiklikleri hemen önlediler. Ayrıca bunlar art düşünceli telkinlerle yabancı hoca ve eleştircilerin ülkemize getirilmesini de önlediler. Zira bu tür birkaç deneme bunların aleyhine olmuştu.

Oysa ilk yıllarda bu sergi ciddi bir hava taşıyordu. Zira o yıllarda ülkemizde yabancı otoriteler vardı ve yöneticilerimiz, şunun bunun sözü ile hareket eden cinsten değildiler. Ne zaman ki bu yabancı otoriteler ülkemizden ayrıldılar ve o yöneticiler değiştiler, her şey birdenbire doğululastı.

Bu kadronun içindeki ressamalar gerçi birbirini beğenmiyor, birbiri aleyhinde konuşuyorlardı. Ama çıkar söz konusu oldumu hemen birbirine bağlanabiliyorlardı. Zamanla yaptıkları işler, çevirdikleri oyunlar utanç duvarını aştı fakat bunların duvarlarını bir türlü aşamadı.

Bunlar, Türk resmini kendilerinin geri bıraktıklarını, yaptıkları resimlerin çağdışı olduğunu, saplantıları ya da saçma sloganlarıyla gençleri ve ressamaları bir bunalıma soktuklarını bir türlü kabul etmediler. Son yıllarda da tutucu budukları bazı gençleri pararlellerine alarak, bu gerçekleri ortaya koyan ve yeni sanatları savunan bizlere karşı amansız bir savaş açtılar. Ama ortada kimsenin görmezlikten gelemeyeceği bir gerçek vardı: Bunlar her yıl yüksek fiatlarla devlete resimlerini satarlar, Türk resmindeki yenilikleri baltalarlar ve jüri üyesi olarak nüfuz ticareti yaparlar.

Son yıllarda bu tutumlara karşı tepkiler gittikçe arttı fakat bir sonuç elde edilemedi.

Bugün yine hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu görüyoruz. Zira kurul üyelerinin resimleri yine devlete yüksek fiatlarla satılmış yine dost arkadaş kayırılmıştır. Üstelik bu yıl, ödül alması gereken bir kaç ressamımız dururken garip bir tutumla, ölmüş bir ressama ödül verildi. Ama yöneticilerimiz durumdan yine memnun görünüyorlar. Ne dersiniz?

Sanat tarihçilerimiz, Türk resmini incelerlerken, eski kuşakların Batı resmini elli yıl geriden izlemiş olmalarını bir çeşit suçlarlar. Oysa bugün Türk resminin durumu nedir ki? Bireysel birkaç yeniliğin dışında resmimiz en az elli yıl geridedir. Hatta bazı izlenimci ressamalar çağdışı sloganlarla resmimizi yüz yıl geriye götürmek istiyorlar.

Eski ressamlarımızı bir dereceye kadar mazur görebiliriz. Çünkü o zamanlar Atatürk'ün Batılılaşma, Çağdaşlaşma bilinci henüz yoktu; toplumumuz genel bir tutuculuk içinde idi. Ama Atatürk'ten sonraki bu tutuculuk, hele "Cânım Atatürk!" diye diye gösterilen bu tutuculuk nasıl mazur görülür? Dense dense buna, içtensizlik, fikir ahlâksızlığı ve çıkarıcılık denir.

Şurasını unutmamak gerekir ki eğer, bir ulusun sanatı, ileri ulusların sanatı ile yaratıcı ortamda devamlı bir ilişki kuramazsa, o ulusun sanatı bir duraganlık dönemine girer, hem yetişkin sanatçılar kendilerini bir döngüye kaptırırlar, hem de gençler bir bunalım içine düşerler.

Ülkesinin yükselmesini, gençlerinin ülke sanatına yeni eserler kazandırmasını isteyen her özlü sanatçı, dünyanın bu hızlı değişimleri karşısında bir yadırgama, bir uyumsuzluk hissedince, böyle diretmez "Biz artık yaşlandık, bu yenilikleri kavrayamıyoruz. Ya gençlerimiz yetiştirilsin ve nöbeti bizden devralsınlar, ya da Batı'dan yabancı hocalar getirtilsin" der. Hiç kimsenin kendi çıkarı için, ülke sanatını böyle baltalamağa, istismara hak ve yetkisi olmamalıdır. Eğer çeşitli düzenbazlıklarla bunu yaparsa tarih onu mutlaka kötölemeyele anacaktır.

Ne yazıkki İstanbul'da bulunan tek müzemiz de bu koşullar içinde devlet sergilerinden satın alınan battal resimlerle doldurulmuştur. Dış sergilere de genellikle bu ressamların resimleri gönderildiği için, ne dışarda ne içeride, yabancılar Türk resmine iyi bir not vermiyorlar. Bu resimleri ya çağdışı buluyorlar ya da Fransız taklidi olarak niteliyorlar. Bu bakımdan, genç müzecilerimizin ilk iş olarak, Devlet müzesini bu tür eserlerden temizlemeleri gerekiyor.

Sırası gelmişken sanatımızın asıl kaynağı olan okullarımızdan, yüksek sanat kurumlarımızdan da kısaca söz etmek istiyorum.

Bilindiği gibi bugün, anaokulundan yüksek sanat kurumlarına dek tüm kademelerde, çağdaş bir sanat eğitimi uygulandığı

söylenemez. İlkokullarda resim - iş dersleri öteki derslerin takviye edildiği bir derstir. Ortaokullarda kimi hoca artistik olmayan işler, kimi hoca da bilinçsiz serbest çalışmalar yaptırırlar. Lisede ise resim dersi, öğrencilerin müzik ve yabancı dil derslerinden kaçtıkları bir sığınaktır. Yüksek Sanat kurumlarımıza ise çoğunlukla hiçbir fakülteye giremeyen gençler girerler ve zorla ressam olmağa çalışırlar.

Oysa batılı ülkeler sanat derslerine çok önem veriyorlar. Bu ülkeler, artist yaradılışlı çocuklarını müstesna birer yaradılış olarak kabul ediyor, onların, öğretim çarkı içinde ziyan olmamaları için çok özen gösteriyorlar. Her şeyden önce, çocuklarının önüne bol boya ve malzeme koyarak, onların uzman hocalar yönetiminde rahat çalışmalarını sağlıyorlar. Sonra bir gelişme gösteren öğrencileri, güzel sanat kollarına, güzel sanat liselerine yönettiriyorlar. Bundan sonra da Üniversiteye bağlı yüksek sanat kurumlarında onlara tam bir sanat formasyonu kazandırıyorlar.

Bizde ise bunlar hiç düşünülüyor.

8 Eğitim Şûrası'nda ıvır zıvır bir sürü meslekler lise bünyesine sokulduğu halde resim dersi bir meslek dersi olarak ele alınmamıştır. Resim - İş dersleri okullarda yalnız genel kültüre hizmet için mi okutulur? Kabiliyetli öğrencilerin ortaokul ve liselerdeki başarıları birer anı olarak mı kalmalıdır? Bu memlekete sanatçı gerekli değil midir? Lise çarkı içinde yıpranan, ezilen kabiliyetlerden ne bekliyoruz? Onun için kabiliyetli çocuklarımızı biz de küçük yaştan, elverişli ortamlar yaratarak yetiştirmeliyiz. Bir eğitimcimiz "İdil Biret, Suna Kan bizim okullarımızda okusalardı bugün belgelik olurlardı" demişti.

Biliyoruz ki ülkemizin büyük sorunları var ve bunlar büyük çözümleri gerektiriyor. Ama kanımızca sanat sorunu da büyük bir sorundur ve hiç ilgilenilmiyor.

Devlet sergilerindeki ve sanat kurumlarımızdaki huzursuzluklar daha çok bundan ileri geliyor.

27 Mayıs 1971 — Vatan

ÇIKARCILIK ÜZERİNE

Bilindiği gibi birkaç yıldır, ülkemizin sanat sorunları üzerine yazılar yazıyor, sergi eleştirileri yapıyorum. 1968 yılında VATAN'da bir seri yazı yazdım. VATAN'ın duraklama süresinde de Ankara Sanat, Türk Dili ve Kemalist Ülkü Dergilerinde yazmaya devam ettim. Bu yıl da VATAN'a tekrar dönerek bir seri yazı daha yazdım.

İzleyenler bilirler ki, bu yazılarımda, özellikle sanatımızın son yıllarda uğradığı bunalımı ele almış ve bu bunalımın çeşitli etkenleri üzerinde durmuşumdur. Zira son yıllarda Ankara'da açılan önemli yabancı sergiler beni uyarmış, Türk resminin Dünya resminden niçin geri bırakıldığı üzerinde düşünmeye yöneltmiştir. "Türk resmi" adına yabancı ülkelerde açılan ve belli kişilerin resimlerinden meydana gelen karma sergiler de durumu açıkça gösteriyordu. Yabancı eleştiriciler, Türk ressamlarının yaratıcı bir eyleme geçemediklerini, kendi öz kaynaklarına inemediklerini, ancak taklitçilikle uğraştıklarını söylüyorlardı.

Bu durum karşısında, konuya gerçekçi bir açıdan eğilmek ve bir çözüm yolu bulmak gerekiyordu. Bunun için biz de, önce, bu bunalımı meydana getiren etkenler üzerinde durduk ve çözüm için bazı düşünceler ileri sürdük. Bu sözlerimizin, çıkarıcı ressamların, hattâ onlara inanmış görünen yöneticilerimizin tepkisi ile karşılanacağını biliyorduk. Nedir ki doğruyu söylemekten kendimizi alamadık.

Kanımızca, Türk resmini bu bunalıma sürükleyen etkenlerin başında, hoca kuşağının, Batıda yaygınlaşan Soyut resme karşı ciddi bir ilgi göstermemiş olması geliyordu. Doğal olarak, Soyut sanata bağlı diğer yenilikleri de önemsemediler. Gerçi bazıları sonradan André Lhote formasyonu ile soyut resimler yapmağa başladılar ama, bazıları da tutucu bir zihniyetle soyuta karşı savaş açtılar. Bu savaş, soyut yapan arkadaşları dışındaki genç ve orta yaşlı ressamalara karşı idi. Birbirlerini idare ediyorlardı.

Bu durumda genç ressamlar yetişmez oldu, yetişkin ressamlar da bu çelişkili ortam içinde ya şaşkına döndüler, ya da kendi kişilikleri içinde donup kaldılar.

Öte yandan bir yerel sanat, toplumsal sanat tartışması, bir batıdan ayrı doğusal sanat kuramcılığı ortalığı kapladı. Bazıları böylece güçsüzlük ve bilgisizlik içinde çıkış yolları aramağa başladılar.

Biz, bunların hiçbirinin çıkar bir yol olmadığını, Batı'dan kopamıyacağımızı, ancak Batıyı yakından izleyerek yaratıcı bir eyleme geçebileceğimizi savunduk; bunun için de yüksek sanat kurumlarımıza yeni sanatları yetkiyle öğretecek yabancı profesörlerin getirilmesini söyledik. Devlet Sergilerine de, kendilerinin ve çıkar arkadaşlarının resimlerini devlete yüksek fiyatlarla satmaktan başka bir şey düşünmeyen bu çıkarıcıların sokulmamasını zorunlu gördük.

Bu çıkarıcılar daima yabancı otoriteler için ters yorumlar ortaya atmışlar ve memur nitelikli yöneticilerimizi kandırmışlardır. Çünkü yabancıların gelmesi onlar için her bakımdan yıkım ola-

caktı. Hem resimlerinin battal olduğu anlaşılabacak, hem de ege-menliklerinden olacaktı.

İşte bu sorumsuz ve yozlaşmış tutum ve davranışlarla, geçen yıl kadar gelindi. Geçen yılki ödöl utancası bardağı tasın sınırdamla oldu. Olay Danıştay'a kadar götürüldü ve sergi yönet-meliğinde radikal değışiklikler yapılması için yöneticiler uya-rıldı. Bu çıkarıcı ressamlar bu yıl da bunu önlediler. Onun üzerine biz bazı ressamlar bu yıl sergiye resim vermemeğe karar verdik ve yönetmelikte gerekli değışiklikler yapılınca ya ka-dar da vermeyeceğimizi belirttik.

Önceki yıllarda bazı yöneticiler, kurula yazar ve eleştirici olarak, Devlet sergisini bu çıkarıcı ressamların tekelinden kur-tarmağa çalışmışlardı. Böylece de bazı yıllar, bu takımın dışın-daki ressamlar ödöl almışlardı. Ama bunlar bu yolu hemen ka-padılar ve yine kendi resimlerini satmağa başladılar. Öte yandan yöneticilere dayanarak bir fiske ile yıkılabilecek tahtlarına otur-dular, şimdi yine el etek öptürüyorlar.

İşte biz bu konuları bir kişiselliğe düşmeden ortaya koyma-ya çalıştık. Ama yarası olan bir yaşlı ressam bu sözlerimizden gocunmuş, özellikle, bu "çıkarıcı" kelimesine çok içerlemiş. Oy-sa ona bu kelime azdı, ona yalnız çıkarıcı değil sanat düşmanı, kıskanç da demek gerekirdi.

Onun o tutarsız sözleri gerçekleri hiç değıştirmiyor.

3 Haziran 1971 — Vatan

RESİM SANATI TARİHİNE BİR BAKIŞ

Batı sanatı son yıllarda büyük bir çağ daha yaşamaktadır. Yeni estetik teoriler, tablo tüccarlarının ve koleksiyoncuların yarattığı resim piyasası bu sanatı geliştirmiş; ayrıca müzeler, sergiler ve yayınlarla bu sanat halka maledilmiştir.

Sanat tarihine şöyle bir göz atacak olursak, ilk büyük çağın XV. Yüzyılda başladığını görürüz. Bilindiği gibi bu döneme "Rönesans" adı verilir. Masaccio, Fra Angelico, Ghirlandajo, Boticelli, Perugino gibi ressamların İtalya'da başlattıkları resim hareketi XVI. yüzyılda Leonardo da Vinci, Michenlangelo, Rafael, Tiziano, Veronese ve Tentoretto gibi büyük ressamların yetişmesine sebep olmuş ve böylece resim sanatı ilkelikten kurtarılmıştır. Konular ister dini olsun, ister halk ve burjuva yaşantısı olsun, resme perpektif bilimi ile yeni bir mekân anlayışı getirilmiş renge dayanan bir gölge - ışık zevki ile anıtsal düzenlemelere gidilmiştir.

Rönesans, İtalya'dan sonra öteki ülkelere de yayıldı. Fele-

menk'te Pieter Brueghel, Hieronymus Bosch, Almanya'da Al-bercht Dürer, Hans Holbayn, İspanya'da El Greco, Velasquez, Felemenk ve Flanr'da Rubens, Rombrandt, Vermeer gibi büyük ressam- lar yetişti. Daha sonra Fransa'da Delacroix ve İngres, İs-panya'da Goya görülür.

Bu dönem birinci büyük dönemdir.

Ondan sonra Batı sanatında bir düşüş görülür ve yıllarca bu ustalar taklit edilir ya da fotoğrafik görü-şe kayılır.

XIX. Yüzyılın ikinci yarısında ise bazı İngiliz ve Fransız res- samlarının hazırlamış oldukları İzlenimcilik akımı görülür. Bu akımla, Cezanne, Van Gogh, Gauguin, Renoir gibi büyük ressam- lar yetişir. 1910 larda da izlenimciliğe karşı Kübizm ve Fovizm akımları görülür ki, Picasso, Braque ve Juan gris Kübizmi, Ma- tisse ve Dufy'de Fovizmi temsil ederler. Bu dönemde sanatın merkezi Paris'tir. Çeşitli ülkelerden gelen ressam- lar bu dönemi sürdürürler. Derain, Vilaminck, Modigliani, Utrillo, Léger, Klee Chagall, Gromaire, Soutin, Delaunay bunlar arasındadırlar.

Bu dönem de ikinci büyük dönemdir.

Bu ressam- ların bazıları 1940'larda başlayacak olan Soyut sanatın da öncüsü olmuşlardır. Bilindiği gibi bu hareketi Mondrian Malevick, ve Kandinsky gibi ressam- lar başlatırlar. Amerikalı sa- natçıların da katılması ile bu hareket büyük bir gelişme gösterir. Paris, New York, Roma, Münih gibi çeşitli sanat merkezlerinde büyük soyutçular yetişir. Alberto Magnelli, Andre Lanskoy, Ni- colas de Staël Hans Hartung, Roger Bissère, Vierra da Silva, Serge Polliakoff, Alfred Manessier, Pierre Soulages, Gérard Schneider, Franz Klin, Robert Motherwel, Mark Pothko, Jackson Pollock, Jas- per Johns, Alboerto Burri, Emilio Vedova, Velhelm de Kooning, Auguste Herbin, Joan Miro, Arshile Gorky, Georges Mathieu Guiseppa Capogrossi, Jean-Paul Riopelle, Afro, Mark Tobey, Sam Francis, Victor Vasarely, Hans Hofmann, Karel Appel, Jean Dubuffet, Clyfford Still, James Brooks, Wilhelm Nay, Asger Jorn ve Ger Lataster bu soyut dönemin ressam- larıdır.

Bu dönem de üçüncü büyük dönemdir.

Son yıllarda soyut sanata bağlı olarak ortaya çıkan Op Art Pop Art, Minimal sanat Yeni soyut sanat ya bu çağın bir devamı sayılacak ya da yeni bir çağın başlangıcı olacaklardır. İsimlerini henüz bilemediğimiz bu ressamların eserlerini geçen gün Türk Amerikan Derneğinde verilen "Modern Sanattan Örnekler" adlı projeksiyonlu bir konferansta hayranlıkla izledik. Bu ressamların isimlerini de yakında çıkacak kitaplardan herhalde belleklerimizde yerleştireceğiz.

Bizim bugünkü durumumuza gelince:

Hiç kuşkusuz diyebiliriz ki, bizim en ileri sanatçımız bile bugün dünya resminden en az elli yıl geridedir. Birkaç tutucu ve cerbezeli izlenimci ressam ise, yüz yıl geriden Türk sanatını etkilemeye çalışmaktadırlar.

Sanatta bu kadar geri kalmamızın sebepleri nelerdir? Oysa Atatürk döneminde, Hitler Almanyasından koğulan bilgin ve sanatçıların çoğu ülkemize davet edilmiş Ankara ve İstanbul dünyanın bilim ve sanat merkezleri haline getirilmişti. Üniversite ve yüksek sanat kurumlarımızda gençler, en yetkili ellerde yetiştiriliyorlar, geleceğe de güvenle bakıyorduk.

Atatürk ölünce bu yabancı bilim ve sanat adamlarına birer bahane ile yol verildi ve bu kurumlarımızdaki gençler de bu otoritelere öğrencilik bile yapamayacak yetersiz ellere bırakıldı. Başka uluslar ise özellikle Amerika bu otoriteleri kapıştılar ve genç kuşaklarını bunların ellerine verdiler.

İşte dünya uluslarıyla aramızdaki mesafenin asıl nedeni budur.

Bizim çıkarıcı ressamlar da günün sarsıntılarından, yöneticilerimizin bilgisizliğinden ve yersiz kuşkularından yararlanmasını bildiler. Bunun için renkten renge girerek türlü manevralar çevirdiler. Bunların amaçları çıkar kapılarını kendileri için daima açık tutmak, kendilerini afsunlu gösterek egemenliklerini sürdürmekti. Ortamını buldukları zaman da içlerindeki çirkinliği dökmekten kendilerini almadılar.

Şuna kesin olarak inanıyoruz ki, eğer uygar uluslar arasında şerefli bir yer almak istiyorsak, bu gibilere artık sanat hayatımı da yer vermemeliyiz. Bir an önce dünya sanatına paralel bir yol izlemenin çarçablarını aramalıyız. Bireysel bazı yeniliklere aldanmamalıyız. Zira bu çıkarıcılar, yeniyi yıkmak için gerekirse ilerici de görünürler.

Dikkat ederseniz, Atatürk döneminden beri resim alanına hiçbir yabancı otorite uğratılmamıştır. Müzik, tiyatro, bale alanlarına sistemli olmasa da yabancı otoriteler getirilir. Resimdeki bu tutumu, bu tür ressamların bir yüz karası olarak nitelemek yerinde olur. Biz, gelecek kuşakların bunları daha da ağır bir biçimde suçlayacaklarına inanıyoruz.

Büyük bir çağda yaşıyoruz, ne yazık ki, bir çoğumuzun bundan haberleri yok ya da işlerine öyle geliyor.

Sözlerimi bir yazarın şu cümlesiyle bitireceğim: "Umutsuzluğa en iyi çare yeniliktir."

10 Haziran 1971 — Vatan

MODERN SANATTA SOYUTLAŞMA BİÇİMLERİ

Geçen ayın son haftasında Alman Kütüphanesinde "Modern sanatta Soyulaşma Biçimleri" adlı önemli bir sergi açıldı. Sergi, Berlin Daedalus Galerisi tarafından hazırlanmış olan "Konstrüktiv sanat", ile Goethe Enstitüsü tarafından hazırlanmış olan "Somut şiir" olmak üzere iki bölümden oluşuyordu.

Kuşku yok ki bizi "Konstrüktiv sanat" bölümü ilgilendirir. Ama öyle olmadı. "Somut şiir" bölümü de aynı derecede ilgilendirdi. Zira Alman şairleri Op Art'ta yapılan işi şiire de uygulamışlar. Böylece, "yazı resimleri", "ses kompozisyonları" denecek resimsel şiirler ortaya koymuşlar.

Nasıl op-art'çı ressam biçimlerin sıçrayışları, renk ve yapı oyunları ile uğraşıyorsa, somut şiirci şairde tek kelimedenden, kümelenmiş kelimelerden, ya da kesilip yapıştırılmış yazı parçalarından şiirsel oyunlar düzenliyor. Bu şiirlerin mimaride olduğu gibi bir yapısı var. Ayrıca bilimsel ya da sosyolojik temele dayanan bir içeriği var. Bunlara "Visuel şiir", "Dil kolajları" deniliyor.

Diyebilirim ki bu iki bölümü bir arada görmekle hem Op-Art'ı daha iyi tanımış olduk, hem de şiir sanatının da bugün anlamsız fakat bu tür estetik düzenlemelere kaydığını gördük.

Yaşları 25-30 arasında olan Alman ressamaları, Op-Art'a bağlı olarak yeni düzenlemeler ortaya koyuyorlar. Örneğin Hangen, iki geometrik biçimi ele alıp, bunu değişik olarak yan yana getiriyor, bazısında içlerini, bazısında dışlarını siyahla doldurarak çarpıcı siyah - beyaz etkiler elde ediyor. Wendel, renkli kartonlardan değişik küçüklükte kareler keserek bunları içiçe yapııştırıyor ve bu karelerden değişik varyasyonlar elde ediyor. Kallhardt içiçe çizilmiş büyükçe karelerin aralarını canlı renklerle boyayarak soyut bir gökkuşağı ortaya koyuyor. Kammer, birbirine bitişik dört karenin içlerini, köşegenlerine doğru inceli kalınlı çizgilerle tarayarak yeni çizgi etkileri elde ediyor. Vilding, daireler içinde belli yuvaraklara sonsuz teğetler çizerek ya da bu dairelerin içini kesişen kırık çizgilerle doldurarak, şaşırtıcı çizgi örgüleri meydana getiriyor. Nensel, kareleri, köşegenlerine ya da kenarlarına göre değişik parçalara bölüp, bu bölümlerin içlerini etkili olarak ikiye tonlu siyah, beyaz ve grilerle boyuyor. Poth da, büyük bir dairenin merkezinde siyah ya da beyaz boşluklar bırakarak ışınları andıran çizgilerle göz titreşimleri yaratıyor.

Bu resimlerin arasında, aynı anlayışta cam, tahta, alüminyum ve suni maddelerden yapılmış heykel ve kabartma eserler de vardı.

Son yıllarda bu sergiler ülkemizden billûr bir ırmak gibi akıp giderler, bizler bunlara bakar kalırız. Bu kaçınıcı? Kimbilir bizde de Ne Wendel'ler ne Kallhardt'lar ne Hangen'ler var. Ama o genç Almanlar dünya çapında işler yaparlar, bizimkiler ise sönüp giderler. Çünkü bizde söz ve yetki halâ, "ben Op-Art, Pop-Art anlamam, tabiattan resim yapacaksın tabiattan" diye direten yaşlı çıkarcıların elindedir.

Aşağıdaki sözler sergi broşüründen alınmıştır.

"Son yıllarda, uzun süreden beri birkimi gelen bir devrim, bütün sanat dallarını derinliğine etkiledi; öyleki bugüne kadar ge-

çerli olan sanat kavramı, artık ortaya atılan birçok estetik yenilikler karşısında yetersiz kaldı. Bu devrimin nedeni, gerçek düşüncesinin kişi bilincindeki değişiminden ileri gelmektedir. Bu değişimin kökleri oldukça gerilere varmaktadır. Kopernik'te dünya ve insan, evrenin merkezi olmaktan çıktı. Kant, kişinin hiçbir zaman duygularından ve aklından kurtulamayacağını tanıtladı. O zamandan beri kişi, varoluşunu yeniden kavrayabilmekle uğraşmakta. Darwin'in türeyiş teorisi, Nietzsche'nin bütün değerleri değiştirmesi, Freud'un bilinç altını buluşu, Einstein'ın göresellik teorisi, fizik ve kimyanın buluşları ve onlarla birlikte gelen teknik ve elektronik uygarlık bugün ulaştığımız dünyanın birkaç durağıdır.”

10 Haziran 1971 — Vatan

İŞ BANKASI'NIN SERGİSİ

Türkiye İş Bankası kolleksiyonundan seçme resimler sergisi geçenlerde Güzel Sanatlar Galerisi'nde açıldı. Ne yazık ki bu resimleri alan ve bu sergiyi hazırlayan banka yetkililerini burada kutlayamıyacağız. Zira, bu sergi öteki kurumlara ve özel koleksiyonculara bir örnek olmakla birlikte, resim alımında gösterilen anlayışsızlıkların ve zaafın da bir örneğidir.

Çallı ve Hikmet Onat hastalığına tutulmuş olan yetkililer, ayrıca bunlardan daha değersiz ressamlardan hattâ kartpostalcılardan bir sürü resim almak gafletini göstermişlerdir.

Öyle anlaşıyor ki, ulusal bir kurum olan İş Bankası bu tutumu ile birçok parasını çöp kutusuna atmıştır. Yetkililerin İstanbul tutkusunu bilen bu ressamlar da bu büyüdü beldenin tepelerini bol ve fotoğrafik bir görüşle resmederek, bu tutkuyu istismar etmişlerdir. Çallı ve Hikmet Onat, bu istismarcıların başında geliyorlar. Onlardan sonra ikinci derecedeki ressamlarla hiçbir değeri olmayan birçok ressam geliyor. Gerçi Çallı, renk bakı-

mından bir olgunluk gösteriyor, ama kompozisyon bakımından ölçsüzlükler içinde. Hikmet Onat ise kompozisyon bakımından bir sağlamlık gösterse de klişeleşmiş renkleriyle işi mekanik bir çalışmaya çevirmiş.

Bu sergi ile şunu la anladık ki, gözümüzde büyüttüğümüz o ilk hoca kuşağından da bugüne kalan bir şey yok. Onlar da bugünkü yaşlı ressamalar gibi Batıdan koparak, çıkarlarını sürdürme yoluna girmişler. Resimlerini ilerletmeyi düşünmedikleri gibi resimseverlerin ve yetkililerin zaaflarından yararlanmayı becermişler.

Bu sergiden şu gerçek de ortaya çıkıyor: Banka yetkilileri eğer evlerine resim alacaklarsa, istedikleri resmi alsınlar, ama bankaya alacaklarsa, bir sanat kurulu ya da danışmanı ile işbirliği yapsınlar. Zira bu bir zevk meselesi değildir. Bir yönetici, falan ressamın resimlerini seviyorsa o ressam değerli olmayacağı gibi bir insan bir makama oturunca da "sanattan anlar" oluvermez. İşte o zaman milletin parası böyle yabana gitmemiş olur.

Bizce sanata karşı gerçek ilgi, böyle bir anlayışla başlamalıdır.

Gima'daki Durum :

Geçen yıllarda Gima, yükümlü olduğu kamu görevi yanında sanata da biraz yer veriyordu. Yani Modern Türk ressamalarının röprodüksiyon kartlarını satıyordu. Gerçi, bununla bağdaşmıyacak dağlama, rafya işlerine de yer veriyordu ama, turistler ve aydın kişiler, tebrik için, Gimadan bu sanat kartlarını alabiliyorlardı.

Ne olduysa oldu, bu yıl bu kartların satışı durduruldu ve kurum, sanatta hiçbir değeri olmayan bir kartpostalcı ressamla anlaşarak yalnız onun resimlerini bastırıp satmağa başladı. Doğal olarak öteki kartları da kendi kartlarına rakip saydı ve bu kartlara karşı kapılarını kapadı.

Kesin olarak söyleyelim ki, bu tutum, hem gerçek sanata bir darbedir, hem de halkın sanat terbiyesine olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Gerçi aydın kişiler ve turistler bu sanat kartlarını ciddi

kitapçılardan bulabilirler, ama Gima gibi büyük bir kurum, niçin böyle bir yola girsin?

Buna üzölmek ve bu konu üzerinde önemle durmak gerekiyor.

Bir danışmalar kurulu seçmek mutlaka parayı gerektirmez. İşte Millî Kütüphane. Yıllardır bu işi ücretsiz bir danışmanlar kurulu ile sürdürüyor. Onun için de Millî Kütüphane, ne istismar edilmiştir ne de koleksiyonuna böyle değersiz resimler girmiştir.

Hayır Kurumlarına Ait Sergiler :

Bu yıl ayrıca Donanma Cemiyeti ve Türk Hava Kurumu gibi hayır kurumlarımızın da bazı çıkarıcı ressamıar tarafından istismar edildiğini, bunların oralarda da çıkar çarklarını döndürlüklerini gördük.

Durumu ilgililerin dikkatine sunarız.

17 Haziran 1971 — Vatan

CEMAL TOLLU'NUN ARDINDAN

Ağustos'un son haftasında bir gün gazete ve radyo'larda Cemal Tollu'nun ölüm haberi ile karşılaştık. Hastalığından kimse'nin haberi yoktu. Meğer, amasız bir dert onu da alıp götürmüş. Oysa son yıllarda biraz durgun olmakla birlikte, daha çok çalışıyor, sergilere büyük resimler veriyor, gençlerle yarışmalara katılıyordu.

Cemal Tollu, üçüncü devre ressamlarımızın en değerlilerinden birisi, belki de birincisidir. Kuşku yok ki arkadaşları ve yetkililer, onun yaşayacak varlığını bundan sonra daha keskin çizgilerle belirteceklerdir. Ben burada kendisine karşı bir görevi yerine getirebilmek için, anılarımı açıklayacak ve ilk gençliğimde hayranlıkla okuduğum yazılarından bazı bölümleri sizlere aktaracağım. Göreceksiniz ki Cemal Tollu o kadife renkli ve sağlam kuruluşlu resimleri kadar bu düşünceleri ve inançları ile de yaşayacak bir ressam ve sanat yazarımızdır.

Kendisi ile 1942 Ağustos'unda memleketim olan Burdur'da

tanışmıştım. Burdur'a resim yapmağa gelmişti. Ben o zamanlar Gazi Eğitim Enstitüsü Resim - İş bölümünde öğrenci idim ve üçüncü sınıfa geçmiştim. Biz birkaç arkadaş bölümdeki özsüz çalışmalar içinde sıkılmış, Ankara'nın sanat eylemlerine ilgi duymağa başlamıştık. Bu bakımdan Cemal Tollu ile karşılaşmam "hastanın karşısına doktorun çıkması" gibi geldi. Burdur'da kaldığı sürece açık yüreklilikle ve diyebilirim ki sevgi ile bana gerçek sanatı açıklamaya çalıştı. Bu konuşmalar sanki birkaç yıl sonra Yeni Sabah Gazetesinde her Çarşamba yazdığı yazıların özetleri idiler. Ben bir yandan bu sözleri içime sindiriyor, bir yandan da boya karıştırmalarını, fırça sürüşlerini, doğayı açıklamalarını izliyordum. Artık bölümdeki öğretmenlerim büsbütün gölgelenmişti.

Böylesine aydınlatıcı ve kavrayıcı bir tanışıklık, diyebilirim ki öneminden hiçbir şey yitirmeden son yıllara dek sürdü. Ve yine bir Ağustos sıcağında tepelerde resim yaparken, güçlükleri yenebilmek için "Acaba Cemal Tollu olsa bunu nasıl hallederdi?" diye düşünürken birdenbire acı haberi duydum.

O'nun sanat anlayışını genç kuşaklara ulaştırmak için yazılarından bazı bölümleri buraya aktarıyorum:

"Bir tablo her şeyden önce kapladığı yüzeyin üzerinde doğadan ayrı bir bileşimdir. Orada ne fazla ne eksik bir şey bulunmalıdır. Rastlantılara yer verilmemelidir."

"Hangi yolda olursa olsun, tabloda bugün de eskilerin bağlı kaldıkları nizâmın hâkim olması istenmelidir. İyi bir tablo dengeli bir şekilde, renk ve ton bölgelerine ayrılmalı ve birbirinden açıkça ayrılan bu bölgeler tabloyu kuran elemanların ton veya çizgileri ile bağlanmalıdır. Bu elemanların aynı zamanda koyu üzerinde açık, açık üzerinde koyu lekeler olması ve geçişlerle birbirine bağlanması, tabloyu bütünleştirmesi, sıkıcı olmaktan kurtarması gerekir.

"Tablonun organizasyonuna ve konstrüksiyonuna önem veren Cézanne ve birkaç arkadaşının dışında izlenimciler, her za-

man düşünülmesi gereken bu genel kuralları umursamamışlardır. Kübizm bu gerçekleri yeniden ortaya koydu.”

“Bir sanatçının her şeyden önce ne yapmak istediğini önceden belirlemesi şarttır. Modern sanatçı kendini esinti ve çöşku ya bırakamaz ve klâsik dönemlerden gelen temel kurallardan ayrılamaz”.

“İki esaslı yoldan birini seçmek gerekiyor. Birincisi ışık gölge ve modle yolu, ikincisi tabloyu düz renklerle düzenleme yolu. Fakat her iki yolda da, siyah beyaz düşüncesi ile tablonun bölmelere ayrılması, karşılık ve geçişlerle elemanların birbirine bağlanarak bir bütünlük elde edilmesi gerekir.”

“Eskileri iyi tanımak ve kendine iyi bir yol bulabilmek için, müzelerden ya da renkli baskılardan, tabloların kuruluşunu, ritmini, siyah beyaz lekelerin dağılışıını belirleyen şemalar yapmalıdır. Bu analitik çalışmalar sonucu elde edilecek bir kompozisyon anlayışı, figüratifci, non - figüratifci, kübist, realist, isterse taşist olsun, sanatçının eserini sağlam bir temele oturtacaktır.”

Paris izlenimlerine ait şu satırları da alacağım:

“Eski bir sosyalist olan Coubert'nin sanatı kuşku yok ki başarılı bir realizmdir. Fakat onun resimlerini bir Corot, bir Velasquez'le karşılaştırırsak, figürleri çok yavan, ölü mankenler olarak görürüz. Figürler sanki dondurulmuş gibidirler. Koyu, ağır renklerin arasında katılaşmış bu figürleri yapan insanı sanatkârdan çok iyi bir işçi saymak gerekir. Sanatın doğa olmadığı bilinen bir dönemde doğayı donduran ve karartan bir ressam yeni kuşaklara iyi bir örnek olarak sunulamaz. Ona ancak sanat tarihinin bir yapığını okur gibi bakmalıyız.”

Resim derslerinde taş basma örneklerden kopyeler yapıldığı bir dönemde Anadolu'ya resim öğretmeni olarak giden Cemal Tollü, oralarda yaptığı çalışmalarla çağdas resim öğretmenliğinde de bizde ilk örneklerden biri olmuştur.

“Dikkatli, göz hafızası güçlü, eli her işe yatkın, özellikle ya-

raticı insanlar yetiştirmeyi amaç edinen uluslar, çocuklarına resim ve heykel derslerinin de yardımı ile ciddi bir sanat eğitimi vermek zorundadırlar.”

“Resim derslerinde çoğunlukla yeteneğe yer verilmektedir. Eğitimde, çocukları yetenekli, yeteneksiz diye birbirinden ayrı tutmanın doğru olmadığı kanısındayım. Çocukları resim yapmağa zorlamamalı, fakat kendine güven telkin etmelidir. Öğrencinin öğretmenine güvenmesi birinci şarttır. Çocuktan, objektif bir görüşle ustaca resim yapmasını, diğer bir deyimle kendi gücünün üstünde bir resim yapmasını istersek, kendini aşağı görecektir ve yılacaktır. Onun için çocuğu korkutacak isteklerden sakınmalı, düşündüğünü ve içinden geleni yapmasını beklemelidir.”

“Özgürlük ve oyunu seven çocuğu, resim yapmanın bir çeşit oyun olduğuna inandırmak ve bu eylemlerinde onu serbest bırakmak gereklidir. Özellikle ilkokullarda amaç, bir çeşit eğlence gibi gösterilen resim çalışmaları ile, çocukların yaratıcı zekâsını geliştirmek, bir iş başarmış olmanın, bir eser ortaya koymanın zevkini tattırmak olmalıdır. Hiçbir çocuğu bu zevkten alakoyamak hakkımız olmadığı gibi, resim yapmanın bir yetenek meselesi olduğu kanısını da uyandırmamalıyız. İlk ve orta okullarda amaç sanatkâr değil, sanatkâr ruhlu meslek adamları yetiştirmek olduğu unutulmamalıdır. Dehâlar yetiştirmeye kalkmayalım. Elverişli ortam bulunca onlar kendiliğinden yetişirler. Her alanda gelişmemiş bir toplumda üstün yetenekli çocuklar dumura uğramağa mahkûmdurlar.”

Başımız sağ olsun.

Ekim 1968 — Ankara Sanat

KARABURÇAK'IN RESİM SERGİSİ

Son yıllarda Karaburçak denilince mutlu bir olay akla geliyor. Bu mutlu olay, modern Türk resminin belli başlı temsilcilerinden biri olarak Karaburçak'ın dış ülkelerde de kendini kabul ettirmesi olayıdır.

O, "Şimdiye kadar Türkiye'de batı resmi yapıldı, bundan sonra Türk resmi yapılmalı" dedi ve bunu yaptı.

Bilindiği gibi, ulusal resim, sanatçının yaratıcı düşüncesiyle başlar, birbiri ardı sıra doğan algılar, hayaller anılar, anlamlar ve genellemelerle sürdürülür. Türlü güdüler, coşkular, vaziyet alışlar, ihtiyaçlar, alışkanlıklar, kendilik kavrayışı ve beceri gibi kişisel faktörler de bundan rol oynarlar. Karaburçak da günümüzün sanat anlayışından hareket ederek bu gelişim çizgisi üzerinde bilinçli olarak yürümüştür. Kısa zamanda karşıt gibi görülen öneriler ortaya koyarak sağlam bir hükme varmış ve orijinal bir anlatım yolu bulmuştur.

Eğer günümüzde de eskiden olduğu gibi gözleme dayanan bir resim anlayışı egemen olsa idi, helhalde Karaburçak bu çıkı-

şı yapamazdı. Çünkü o, eski anlayışa göre yetişmiş değildi. Ama, günümüzün oyun kolaylığı isteyen resim anlayışı Karaburçak'ın yaradılışına çok uygun geldi. Böylece içerde ve dışarda "za-
"f bir naif" olarak kendini kabul ettirdi. Hatta batılı sanatçılar, onda, "Eski Türk sanatının kalitelerini" "Halk Sanatının ikonografi geleneğini", "Hititlerin, Sümerlerin, Arapların, Bizansın dekoratif unsurlarını" da bularak olağanüstü bir ilgi gösterdiler.

Bunlardan iki örneği aşağıya alıyorum:

"Sanatçı karanlık ve hemen hemen kirli denebilecek donuk rengi tercih ediyor. Fakat bu renge başka koyu renklerden biri katılınca, bu renk garip bir şekilde parlıyor ve iç ışıklığı ve ılıkılığı ile bir sürpriz hasil oluyor."

"Yaşadığımız şu jet devrinde Karaburçak'ın resimleri, duygularımızı sürekli olarak estetik bir havaî fişek yayılım ateşi altında bulundurmakla bizim için bir ders mahiyetini taşıyor."

Öyle sanıyorum ki Karaburçak'ın asıl kişiliği, kendine özgü o mat yeşil ve morlarla, saman rengine kaçan pembelerinden, çoğunlukla üçe böldüğü resimlerinde çocukça motif ve çizgilerle tam bir bütünlüğe erişmesinden, daha önemlisi, belki yüz kez tezgâhından geçirdiği resimlerini taptaze bir teknikle bitirebilmesinden geliyor.

Alman Kütüphanesinde açılan sergisinde bu nitelikleri daha açık olarak görebildik.

Kendisini yürekten kutlarız.

6 Kasım 1968 Çarşamba — Vatan

Not: Karaburçak'ı bir yıl oluyor, kaybettik.

MODERN RESİM - İŞ ÖĞRETİMİ

Söz konusu etmek istediğim, her çocuğun yetişmesinde yeri olan ilk, orta okullar ve lise'deki resim-iş öğretimidir. Sanatçı ve öğretmen yetiştiren yüksek sanat kurumlarımızdaki öğretim konumuzun dışında kalmaktadır. Gerçi şimdiye dek bu konu çok tartışıldı ama, yetkililerimiz konuya gerektiği şekilde eğilmedikleri için tam bir sonuca ulaşamadı.

Modern Resim - İş Öğretimi nedir?

Bu soruyu daha iyi yanıtlayabilmek için eski öğretimi biraz olsun anımsatmak gerekiyor:

Bilindiği gibi yakın zamanlara değin okullarımızda sanat dersleri, özellikle resim - iş dersi öteki derslere yardımcı olarak görülürdü. Eğitimin tek amacı akli geliştirmek olduğuna göre akla dayanan derslere önem verilir, sanat dersleri de akli geliştirecek bir biçimde ele alınırdı.

Bunun sonucu olarak insan hislerinin umursanmadığı ve ba-

şıboş bırakıldığı anlaşıldı ve hislerin de geliştirilmesi yoluna gidildi. Böylece sanat dersleri öteki dersler gibi bir fonksiyon kazanmış oldular.

Ünlü sanat yazarı Sir Herbert Read bu konuda şöyle der: "Akla fazla kıymet vermek ve hayal gücünü küçümsemek kötülüğün kolayca müzaffer olmasına müsaade ediyor. Estetik ahenk kaidelerine göre yetiştirilmiş çocuklar ahenkli bir his ve düşünce ile büyürler. Kelimesiz ifade şeklinin insan zekâsının gelişmesinde çok büyük rolü vardır. Bunu ihmal edip kavramlara dayanan ifade yolunu tercih etmek, his alemine bir ifade vermemek, kişide asabi bir durum, toplumda da felâketler doğurur."

Read, sanat derslerinin kendine özgü bir fonksiyon kazanması ile yaratıcı insanlar yetiştirilebileceğini, estetik disiplinlerle insanın ruhunda bir denge sağlanabileceğini, insana, topluma hitabetme olanağının bu derslerle verilebileceğini ve sanat yapıtlarının insanları özel ve genel bileşimlere götürebileceğini ileri sürer.

Bunun için de hangi kademede olursa olsun derslerin, öğrencinin yaratma gücüne dayandırılmasını, çalışmaların estetik kurallar içinde sürdürülmesini şart koşar.

Artık öğretmen eskiden olduğu gibi derste ışık - gölge, perspektif ve oran meseleleriyle uğraşmayacak, renk, ritm ve tenasüp üzerinde duracaktır. Çocuk bunların sonsuz olanakları içinde yaratacak ve bu çalışmalardan büyük bir zevk duyacaktır. Bu zevk, çocuğun renklere ve kendini ifade etmeğe karşı gösterdiği merakı geliştirerek meydana getirilecektir

Read, böyle bir öğretimi ancak sanatçı bir öğretmenin yürütebileceğine inanır ve bunun için de şunları söyler: "Sanat herhangi kalıplaşmış bir öğretim sistemi ile öğretilmez. Öğretmen öğretirken çocuklara kendi kişisel fikirlerini zorla kabul ettirmekten sakınmalıdır. Öğretmen öğretirken kendi kişiliğini çocuğun kilişili ile birleştirmelidir.

En iyi sanatkâr muhakkak en iyi öğretmen değildir. Öğret-

mende aranacak en belli başlı vasıf çocuğa karşı sempati göstermesi ve bunu, çocuğa yaptığı şeylerin çocukça olmadığını telkin edecek bir hareketle birleştirilebilmesidir.

Sanat, samimi bir hava içinde öğretilmelidir. Hem öğretmen, hem öğrenci yaratıcı artist olarak çalışmalıdır. Sanat sözlü derslerle ve örneklerle öğretilmez, icra edilmesi gereklidir. O, alev gibi ruhtan ruha geçen bir şeydir."

Ayrıca "Her çocuk mütevazî de olsa bir sanatkârdır" diyerek patolojik haller dışında her çocuğun kabiliyetli olduğunu kabul eder ve öğretmenin bu noktadan hareket etmesini ister.

Bizde resim - iş dersinin durumu nasıldır?

Eski anlayışın savunucuları yakın zamanlara dek bu yeni anlayışın karşısında durmuşlarsa da olaylar onlara gerekli dersi vermiş ve şimdi onlar susmuşlardır. Ne var ki dünya çocuk sergilerinin ve yeni yayınların etkisiyle modern anlayışa ister istemez kayan birçok öğretmenler de bu konunun tam bilincine varamamışlardır.

Sayın yetkililerimizin bu konuya gerektiği şekilde eğilmelerini ve bu dağınıklığa, bilinçsizliğe bir an önce son vermelerini temenni ederiz.

Ağustos 1968 — Ankara Sanat

AÇILAMAYAN DOKUZUNCU EĞİTİM ŞÛRASI

Şubat ayı içinde açılması kararlaştırılan 9. Eğitim Şûrası, bildirildiği gibi başka bir tarihe ertelenmiş bulunuyor. Öyle sanıyoruz ki bunun nedeni, 8. Eğitim Şûrası'nda yanlış bir tutumla yalnız orta öğretimin ele alınmış olması, ayrıca alınan kararların uygulamaya elverişli olmamasıdır.

Oysa Türkiye'de gençleri özel yeteneklerine göre çeşitli mesleklere yönleltebilmek için eğitimin bir kül halinde ele alınması gerekir. Aksi takdirde bizdeki öğretim kademelerinin birbirini suçlamaları bitmez.

8. Eğitim Şûrasın'da alınan kararlar, ortaokullarda sınıf geçmeyi kolaylaştırmaktan başka bir özellik taşımıyordu. O da ara sınıflarda sene kaybetmeyi, son sınıfa kaydırmak sayılabilir.

Lise birinci sınıfın "yöneltilme sınıfı" oluşu da ne ortaokuldan gelen bir yöneltilme sistemine, ne de bilimsel verilere dayandırılıyor. Bu iş öğretmenler kurulunun kararı, öğrencinin muvafakatı ile yapılmak isteniyor ki, bu, çok doğuluca bir iş değil mi?

Bilindiği gibi lise birinci sınıftan sonra öğrenciler üç kola ayrılacaklar. Bir kısmı "İş ve Meslek Liseleri"ne ayrılarak sekreter, tercüman, kütüphaneci, teknik ressam, ev ekonomisti, konfeksiyoncu olacak; bir kısmı "Öğretmen ve Teknisyen Liseleri"ne ayrılarak, öğretmen, demirci, motorcu, tesviyeci olacaklar. "Klâsik Lise" lere ayrılanlar da üniversitenin çeşitli fakültelerine hazırlanacaklar.

Öğretmen ve Teknisyen Liseleri'nden imtihanla Klâsik Liselere geçme hakkı tanınıyor.

Burada bunların eleştirisini yapacak değilim. Benim asıl üzerinde durmak istediğim nokta, sayın eğitimcilerimizin güzel sanat derslerini tam olarak değerlendirmemiş olmalarıdır. Bugün okullarımızda okutulan resim - iş, müzik, okutulmayan bale, tiyatro dersleri, öğrencileri bir mesleğe hazırlamıyorlar mı? Bunlar birer göstermelik ders midirler? Oysa bu derslere, teknik ressamlık ve konfeksiyonculuğu da katarak lisede bir güzel sanatlar kolu pekalâ düşünülebilirdi.

Eğitimcilerimiz zaten eskiden beri bir saplantı ile sanatçıların mutlaka bir lise kültürü kazanmış olmasını öngörürler. Oysa büyük sanatçıların çoğu okullardan atılmış kabiliyetlerdir. Hatta bugün bizde birçok sanatçıların ancak ilkokul ve ortaokul öğrenimleri vardır. Onlar Sanayi-i Nefise mektebine ilk ve ortaokuldan girmişlerdir. Konservatuvar'dan çıkanların da çoğu lise öğrenimi görmemişlerdir.

Lise kültüründen kastedilen, eğer ikinci derece denklemlerin çözümünü, dünyadaki nehirlerin uzunluklarını öğrenmekse, bir sanatçı için bunlara hiç gerek yoktur. Ayrıca kabiliyetli bir öğrenci, bunları öğrenmeğe zorlanırsa ya zor öğrenerek asıl kabiliyetinden olur ya da okuldan kaçır. Ama sevdiği bir güzel sanat dalının kültürünü kabul ederim. Bu da okullardaki özel kollarda verilebilir ya da eskiden Batı'da şimdi bizde olduğu gibi genç bunu kendi kendine kazanır. Ünlü sinema artisti Marlon Brando önceleri okul kaçkını, rıhtımlarda dolaşan bir serseriymiş. Ama bir rejisör onu sinema sanatına yönelterek, büyük bir sanatçı olmasını sağlamış.

Bu büyük sanatçı günlüğünde “Eğer bu rejisür beni rıhtımlardan çekip çıkarmasa idi bugün ben ya bir katildim ya da ser-seri” der. İşte Çağdaş eğitimciler, işi böyle rastlantılara bırakmamak için öğretim sistemini bu çocuklara göre de ayarlayıp, onlara, daha okul sıralarında yön vermek istiyorlar.

Bizde de bugün böyle bir sisteme gitmek zorunluğu vardır. Zira birçok kabiliyetli çocuklarımız okulları terkederek, evlerinden kaçarak sakıncalarını, horlanmalarını göze alıp müzik, tiyatro ve sinema alanlarına kaymaktadırlar. Resim bizde henüz para getirmediği için ona pek kayan yok. Büyüklerimiz ise bu gençleri Hipi'lere benzetir, işin aslını düşünmezler. Oysa bu gençler yalnız sevebilecekleri, başarı sağlayabilecekleri bir iş aramakta ve bulmaktadırlar. Hipilikle bunun bir ilişkisi yoktur. Hipi, anlayabildiğimiz kadarıyla, ileri uygarlığın yarattığı bezgin, ilkelik özlemi taşıyan bir tiptir. Bizim toplumumuz ise henüz böyle ileri bir uygarlık dönemine girmemiştir. Belki bizde komprador çocukları bu Hipiliğe özenmiş olabilirler. Bunların öteki kabiliyetli gençlerle karıştırılmaması gerekir.

Kısaca söylemek gerekirse bugün liselerde ya bir güzel sanatlar kolu açılmalı ya da bazı kabiliyetli çocuklar ortaokul ve liselerin ara sınıflarından Konservatuvar'a, Güzel Sanatlar Akademisi'ne girebilmelidirler.

Eğitimimizin aksak yanlarından birisi de gençlerimizin bir kısmının İmam-Hatip Okullarında ayrı bir zihniyetle yetiştirilmekte oluşudur. Son yıllarda bilimsel eğitim görmüş gençlerle bu dinsel eğitim görmüş gençlerin çok çatışmalarına tanık olduk. Onun için bu ikiliğe mutlaka bir son verilmelidir.

Bugün eğitimimizde sözde bir fırsat eşitliği bulunduğu da gözden kaçmamalıdır. Eskiden köylerde yatılı okullar vardı, Askeri ortaokullar vardı; son yıllarda Köy Enstitüleri açıldı. Bu okullar fakir aile ve köy çocuklarının birer olanakları idiler. Son yıllardaki “Her ilde bir lise, her kazada bir ortaokul, her köyde bir ilkokul” parolası olumlu bir sonuç vermemiştir. Bu düzen içinde yüz köylü çocuğundan ancak biri ileri okullara gidebiliyor.

—O da zengin köy çocuğu— ötekiler olanaksızlıklar içinde ziyan olup gidiyorlar. Oysa bugün generallerimizden çoğu o eski Askeri Ortaokullara girebilen, sanatçılarımızdan çoğu o köy Enstitülerine girebilen, profesörlerimizden çoğu ilkokuldan o öğretmen okullarının orta kısmına yatılı olarak girebilen akıllı köy çocuklarıdır. Onun için geçmişimizdeki bu olumlu örnekleri göz zönüne alarak bugünkü eğitim sistemimize yeni bir biçim vermeliyiz. Eğer fakir Türk köylüsünün, fakir Türk halkının da kabiliyet ve zekâsını geliştirmek istiyorsak.

Ayrıca, İmam-Hatip okulları yerine, sosyal yapımızın bir gereği olarak çok sayıda Tarım okulları, Teknisyen okulları açmalıyız.

Bu yeni sistem, Atatürk'ün getirdiği halkçı, lâyük ve uygar sistemin bir aşaması olmalıdır.

4 Mart 1971 — Vatan

İZMİR'DEN GELEN MEKTUP

Bu yıl Eğitim Enstitülü gençlerimizin Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ne getirdikleri taze ve yeni havadan duygulanarak, her okuldan bir öğrencinin adına devlet sergisine ait yazdığım yazılardan birer tane göndermiştim. Amacım, onları cesaretlendirmek ve sanatımızın sorunlarına ilgilerini çekmekti. Onlardan bir cevap alacağımı hiç düşünmemiştim.

Geçen gün, İzmir Eğitim Enstitüsü öğrencisi Hatice Aslan'dan bir mektup aldım. Gençlerimizin, resimden bizim kadar anladıklarını, oynanan oyunları bizim kadar bildiklerini yansıtan bu mektubu aynen buraya alacağım. Ama önce, okuyucularımdan, bu genç öğrencinin bana karşı göstermiş olduğu gıyabi saygı ve güveni de açıklamış olacağım için özür dileyeceğim.

Mektup aynen şöyledir:

"Değerli Hocam

Devlet Resim ve Heykel Sergisi hakkındaki eleştirilerinizi

içine alan 21 ve 22 Mayıs 1971 tarihli Vatan gazetelerini aldım. Eleştirilerinizi büyük bir ilgi ile okudum. Arkadaşlarım ve öğretmenlerimle birlikte inceledik. Her şeyden önce ileri sürdüğünüz iddiaları çok haklı ve yerinde bulduğumuzu söylemek isterim. Çok önemli noktalara değinmişsiniz. Bunlardan bir kısım gerçekten yapılması şart olan hususlardır. Bunların başında da belirttiğiniz gibi sergi yönetmeliği ve jüri meselesi geliyor.

Devlet Resim ve Heykel Sergisi İzmir'de bugün açıldı. Gittik, inceledik. Ne yazık ki sonuç bizleri memnun etmedi. Bizim resimlerin kalitesi ve satılmaması bir yana, sergi elemesi, çok hatalı davranışlarla yapılmış. Resimler adeta sahiplerinin isimlerine göre alınmış.

Tüm resimleri bir de hocamla birlikte inceledik. Güzel resimler var şüphesiz, ama sırf resim yapmış olmak için yapılmış resimler de pek çok. Sonra pek çok resim birbirine benziyor küçük farklarla.

Son birkaç aydır benim ve arkadaşlarımın üzerinde durduğumuz bir konu var: Türk resmi için bir "biçim - öz" yenilemesi. Bunun düşünsel tabanını oluşturmak ve geliştirmek istiyorduk. Fakat araya imtihanlar girdiği için bu konuyla fazla meşgul olmadık. Kanımızca, mademki Türkiye'de resim yenidir, bunu temelden alıp oluşturmak gerekir.

Sizin de belirttiğiniz gibi bugün bizde Yerel Sanat, Toplumsal Sanat ve Evrensel Sanat yapanlar var. Bunlar arasında gerçekten güzel eser verenler var, bu inkâr edilmez. Ama bunu yozlaştırarak, bir taraftan Avrupa'yı taklit, bir taraftan da tutucu olmak yersiz.

Devlet sergisindeki tutuma gelince, eğer keşmekeşlik bir kaç yıla kadar bir düzene konmazsa, bu sergi bizler tarafından tamamen değerini kaybedecektir. Zaten birkaç yıl önceden sergiye girecek kadar değerli resimler yapan arkadaşlarımız, artık resmin kendilerine bir yarar sağlamadığına inanarak resim yapmaz oldular. Yapsalar da yaptıklarını eskiz'den ileriye götürmüyorlar, yarım bırakıyorlar. Çok üzücü bir durum.

Ama yine de umutluyuz. Zira bizleri destekliyecek sizin gibi kendini kabul ettirmiş değerli şahsiyetler var. Şimdi biraz daha güçlü hissediyoruz kendimizi. Bu açıdan yazınız, benim ve arkadaşlarım için çok sevindirici bir olay oldu. Kendimize güvenimiz biraz daha arttı.

Ayrıca zamanınız olur da yukarıda belirttiğimiz konu üzerine bizleri aydınlatıcı yazılar yazar, açıklamalarda bulunursanız memnun kalacağız.

Sonsuz teşekkürlerimle, saygılarımızla.....”

12.6.1971

Hatice Aslan

İşte mektup bu! bu sözler, sizce de, bu düzenden bol bol “prim” alanlarla, boş ve verimsiz “laf ebeliği” yapanlara gerekli dersi vermiyor mu? Devlet sergisinin bir düzene sokulmasını, serginin çıkarıcılar tarafından istismarına bir son verilmesini efendice önermiyor mu? Anlamadan “anlıyor” geçinenlere paydos denmesi istenmiyor mu? Gençlerimizin bu kadar bilinçli ve açık olduğunu sanmıyordum. Biz de yıllardır söyledik: Devlet Sergileri yozlaştırılmıştır, sanat öğretimi kısır bir döngü içine girmiştir, gençlerimiz umutla umutsuzluk arasında kıvrınmaktadırlar diye. Fakat hiçbir zaman bu kadar inandırıcı ve açık olmadık.

Gerçi ben de zaman zaman bu haklı davamızda umutsuzluğa düşmüyör değilim. Çünkü etrafta bu çıkarıcıların peyki haline gelmiş, onların oyunlarından yararlanan ve bunun için de bana karanlık ve korkulu gözlerle bakan kişiler görüyorum. Ama geçen gün Milli Eğitim Bakanının “Atatürk ilkeleri Komisyonu”nda söylediği sözler bana yeniden umut verdi. Sayın Bakan, şöyle diyor: “Atatürkçülük, her geçen gün kendisini, yapısındaki devrimci tutumla durmadan yenileyen bir öğreti ve yaşantı haline gelmelidir.” “Türk eğitiminin bir felsefesinin olmadığından söz ediliyor. Oysa bu felsefe Atatürk ile beraber varolagelmıştır. Bu felsefe ve yönetimin amacı, çağdaş uygarlık düzeyine erişmek ve geçmek-

tir. Çağdaş olma da, sürekli değişme, gelişme ve yenilemenin dinamliğini sağlayan niteliği ile sonsuza akan bir ilkedir.”

Temenni ederiz ki Türk sanatının bugünkü aksaklıklarını düzeltecekler bu pırı! pırl sözlerden ilham alırlar. Şimdilik umudumuz bu!

Burada genç kızımızın sorduğu soruya da kısaca değinmek istiyorum. Genç kızımız diyor ki “Bugün Türk resminde bir biçim-öz yenileşmesi düşünülebilir mi? sizin bu konuda fikriniz nedir?”

Hemen söyleyeyim ki bu konuda kesin bir söz söylemek mümkün değildir. Zira dünyadaki son resim hareketleri herşeyi allak bullak etti. Onun için resim sanatında bugün biçim-öz ilişkisi bazan olmakta bazan da olmamaktadır. Söz gelimi, Rönesans döneminde ressamalar “dini” konuları, İzlenimcilik döneminde “açık hava” duygusunu, Soyut dönemde “görünmeyen gerçekler” temasını işlemişlerdir. Bu ressamaların konuları doğa ve insan ile doğrudan doğruya ilgili olduğu için bu dönemlerde, değişik olarak biçim - öz ilişkileri görülmüştür. Bunların başarılı ve yüksek örneklerini müzelerde ve sanat kitaplarında görüyoruz. Ne var ki soyut sanattan sonra görülen yeni sanatlarda, zaman zaman sanatçının doğa ve insan ile ilişkisini kestiğini görüyoruz. Sanatçı zaman zaman salt estetik izlenimler yaratmak istiyor. Örneğin, son yıllarda Amerika’da ortaya atılan Pop Art’ta sanatçı, Dada sanatına bağlı olarak, toplum yaşantısını yeni bir duyarlılıkla yansıtmak istemiş ve yeni bir biçim - öz ilişkisi bulmuştur. Buna karşın, yine Amerikada ortaya atılan Op Art, bilimsel optik deneylere dayandığı için sanatçının doğa ve insanla ilişkisi olmamış yalnız bir çeşit göz yanılmaları ile seyircide estetik izlenimler yaratmak amacı güdülmüştür. Doğal olarak Op Art’çı, biçim - öz ilişkileriyle ilgilenmemiştir.

Aynı şekilde, Minimal sanatta, sanatçı, hacim içinde, yarı heykel yarı resim biçimlerle, içindeki zaptedilmeyen atılımları, Donkişotça duyguları ifade etmek istemiş, bunun için de bir biçim - öz ilişkisi aramıştır. Ama flüoresan lambalarıyla, yeni sanayi

maddeleriyle yapılan ve Op Art'a benzeyen Kinetik resimde, sanatçı yine konu düşünmemiştir. O da tıpkı Op Art'çı gibi salt estetik izlenimler yaratma peşinde koşmuştur.

Görülüyor ki biçim - öz ilişkisi sanatta teorilere göre ya var oluyor ya da olmuyor.

Bizdeki yerel ve toplumsal sanatlarda, doğal olarak biçim öz ilişkisi söz konusu edilmektedir. Ama dünya bugün bu sanatlardan çok uzaklaşmış, konusu olmayan, Op Art, Kinetik sanat ve bunlara bağlı Yeni Soyut sanatı benimsemiştir. Bizde ise bu yeni sanatlar bilimsel olarak bilinmediği için çoğu ressamımız halâ yerel ve toplumsal sanatlara bağlı kalmışlar ve bu biçim - öz ilişkileri üzerinde bir saplantı ile durmuşlardır. Oysa koşullar değişince bu ilişki melesesi bizde de daha geniş bir anlam kazancak ve bazen hiç düşünölmeyecektir.

Öyle sanıyorum ki, Batılı sanatçı eğer, tekrar insana ve doğaya dönmek zorunda kalırsa, mutlaka, yeni konusuyla bağdaşacak yeni bir biçim - öz ilişkisi bulacaktır. Ama bugün bunu düşünmüyor.

1 Temmuz 1971 — Vatan

1000 TEMEL ESER OLAYI VE DEVLET SERGİLERİ

Dünkü gazetelerde Millî Eğitim Bakanı Sayın Şinasi Orel'in 1000 Temel Eser Kurulu'nu dağıttığını okuduk. Zaten bu kurul üyelerinin yetkilerini kötüye kullandıklarını duyuyorduk. Bakan, bir raporla bunun saptandığını görünce kurulu dağıtmış. Raporda açıklandığına göre bu yayın dizisinde sakıncalı, yıkıcı ve Atatürkçülüğe aykırı kitaplar varmış. Ayrıca üyeler, önce kendi kitaplarını sonra kayırılması gereken kişilerin kitaplarını bastırarak yetkilerini kötüye kullanmışlar. Devlete bu kitaplar için milyonlarca lira telif hakkı ödetmişler.

Sayın Bakan şimdi bu sözde otoritelere en büyük darbeyi indirmiş bulunuyor. Verilen telif haklarını da geri alsa çok iyi olur. Ama bu kurulun başkanı olan Kültür Müsteşarı ne olacak? O bu işlere nasıl göz yummuş? Zira her dönemde böyle çıkarıcı sözde otoriteler bulunur. Ama uygar ve anlayışlı yöneticiler bunlara fırsat vermezler.

Hiç kuşkusuz diyebiliriz ki bizim Devlet Sergileri de böyledir

ve bu işleri de aynı müsteşar yönetmektedir. Seçiciler kurulu diye seçilen ressamalar, Devlet sergilerinde daima kendi resimleriyle, çıkar arkadaşlarının resimlerini en yüksek fiatlarla Devlete satarlar. Diğer ressamaları ise ya üçbeş kuruşla geçiştirir ya da hiç düşünmezler. Bugün devlet sergilerinde bu tutum doğal bir hale gelmiştir. Kimse bu haksızlıkları önleyememektedir.

Biz şimdiye kadar bu işlerin niçin düzelmediğini yazdık ve söyledik. Yöneticiler onlardan yana oldukları için bu "lâyüs'el" üyeler şımardıkça şımardılar, azdıkça azdılar. Yine Devlete ait olan Güzel Sanatlar Galerisi'ni kendilerine tahsis ederek arkamızdan söylenmedik lâf bırakmıyorlar. Ayrıca, ne idiği belirsiz dergilerinde de ver yansın yazıyorlar.

Şimdi sayın bakandan şunu rica ediyoruz:

Bir komisyon da Devlet sergileri için kurulsun ve şimdiye kadar kimler kurul üyesi olmuş, kimlerin resmi satılmış, kimler resimlerini yüksek fiatlarla satmış bir incelensin.

Göreceklardır ki belli kişiler ya devamlı ya da sıra ile kurul üyesi olmuşlar ve bunlar bayat resimlerini daima yüksek fiatlarla devlete satmışlardır.

Kültür Müsteşarları ve Güzel Sanat Genel Müdürleri daima bunların etkisi altında kalmışlar, sanat çevrelerindeki tepkiler karşısında ise bu yetkililer yine bu takımdan olmak üzere bir yıl klâsik jüri, bir yıl modern jüri tertiplemişlerdir. O zaman da sergiye resim kabullerinde çelişik durumlar ortaya çıkmış, bir yıl modern resimler sergiye alınmamış, bir yıl klâsik denen figüratif resimler sergiye alınmamıştır. Bir yıl reddedilen resim ertesi yıl ödüle lâyık görülmüştür.

Bu yıl da yetkililer, klâsik - modern - toplumcu denebilecek bir jüri tertitlediler. Bu sefer de her üye kendi anlayışındaki resimlerin kötüsünü sergiye aldırıldı. Hatta duyduğumuza göre, izlenimci bir üye peyklerinden ikisinin resmini kurulda reddedilmişken gizlice kabuller arasına sokuşturuvermiş.

Bunlar da işin nüfuz ticareti tarafı.

Bu 1000 Temel Eser üyeleri de çok geniş yetkilere sahipmişler. Yani bizimkiler gibi “lâyüs’el” mişler. Bakan bile onların kararlarını değiştiremiyormuş. Ama bir gün Atatürkçü bir bakanın gelip kurulu dağıtabileceğini hiç düşünmemişler.

Bizim ressamı, her ne kadar kendilerini temize çıkarmak için çabalasalar da yıllardır bir suçluluk kompleksi içindedirler. Kimbilir bu 1000 Temel Eser olayı ile nasıl bir paniğe kapıldılar. Belki bunlar da kendi kafalarına inecek darbeyi bekliyorlardır. Zira bunu çoktan hak ettiklerini kendileri de bilirler.

Bunlar “Biz kırk yıllık ressamız, bu kadarcık şeyler bize çok görölüyor. Gençler biraz beklesinler. Onların önünde daha zamanları var” derler ve çevirdikleri oyunlardan sonra da “Biz böyle uygun bulduk, bundan iyisi yapılamazdı” diyerek hesap vermekten kaçarlar.

Oysa hesap ortadır. Belli paraları her yıl ceplerine indirmişlerdir. İstediklerine ödülleri vermişlerdir. Peyklerinin resimlerini birbirlerine rica ederek ya da bu yıl olduğu gibi gizlice sergiye sokmuşlardır. İşte uygun buldukları işler bunlardır.

Artık sanatımızdaki bu sürüp gelen çıkarıcılık, egemenlik, nüfuz ticareti ve çağdışı sloganlar bir son bulmalıdır. Yöneticilerimiz bu çıkarıcıların vesayetinden, Türk resmi bu sömürücülerin ipoteğinden kurtulmalıdır.

Sayın Bakanın bu konuya da aynı titizlikle eğilmesini bekliyoruz.

15 Temmuz 1971 — Vatan

TÜRK RESMİNDE YENİLİK BELİRTİLERİ

Bugün uzay çağında yaşıyoruz. Son teknik gelişmeler, düşüncelerde, sosyal anlayışlarda, varoluşumuzun maddi sonuçları üzerinde derin değişiklikler yaratmaktadır. Bu teknik gelişmeler, bilindiği gibi XX. yüzyılın başlarındaki deneycilikten hızını aldı.

Bu teknik yenilikler birbirini izlerken sanatçılar da bunlardan etkilendiler. Zira gerçek bir sanatçı, içinde bulunduğu dünyanın isteklerine cevap vermek zorundadır.

Bu ikinci Endüstriyel Devrim'le ortaya çıkan yeni sanatlar şunlardır: Soyut Ekspresyonculuk, Pop Art, Op Art, Minimal Sanat, Kinetik Sanat, Yeni Dada Sanatı, Yeni Soyut Sanat. Bu sanatlarla sanata hem yeni görüntüler getirilmiş hem de sanatta yeni malzemeler kullanılmıştır. Bu malzemeler de Plexiglas, fiberglas, polyester, reçine, vinyl yaprak, fröoresan ve neon ışıkları, endüstriyel cam, soğuk çekme çelik, silikon bronz'dur.

Acaba sanat ölüyor mu? bu eserler insanın son sözleri midir?

Sanat yazarları buna ihtimal vermiyorlar ve sanatın, bilim gibi işlemeyen varsayımlar karşısında yeni varsayımlar bularak yeniliklerini sürdüreceğini söylüyorlar.

Bu yeni sanatlar 1960 larda görülmeye başladı. Oysa 1950 lerde resim ve heykel ister figüratif olsun, ister soyut olsun, çok öznel ve kişisel idi. Sanatçı doğadan hareket ediyordu. Sezgi, anlam, mecazilik önemli idiler. Sanatçılar bir mistisizm içinde ve çoğunlukla çağın kuruntularını yansıtıyorlardı.

1960 yıllarında ise durum birdenbire değişti. Sanatın kaynağı duygu değil fikir oldu. Mistisizm kalktı. 1950 lerde çok geçerli olan çâlak fırça sürüşler bırakıldı, onun yerine sert şekiller, düz renkler kullanılmağa başlandı. Parlaklık ve hüner önem kazandı. Hatta resimle heykel arasındaki çizgi bile silindi. Son yıllarda ise Kinetik Sanat ile ışıklardan eşsiz görüntüler elde edilmekte, Yeni Dada sanatı ile, bulunmuş eşyalardan yeni sosyal yorumlara gidilmektedir.

Bugün, sanat nedir sorusuna "İnsanın sanat olduğuna karar verdiği şey sanattır" diye cevap veriliyor.

Bilindiği gibi bize bu sanatlar girmemiştir. Yaşlı ve tutucu ressamlarımız daha Soyut sanatı bile kabul etmediler. Oysa Batı'da köprü'nün altından nice sular geçti. Op Art, Kinetik Sanat, Yeni Soyut Sanat, Neo-Dada; onlar bu sanatları da alaya alıyorlar,

Ama bu bilgisizlik, bu tutuculuk daha hükmünü sürdüremedi. Çünkü gençler yeniliğe susamışlardı. Kanı pıhtılaşmış bu yaşlıların sözlerine daha fazla bağlı kalamazlardı.

Nitekim Akademi öğrencilerinin sergisi ile İzmir Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin sergisi bunu gösteriyor. Eleştircilerin yazılarından öğrendiğimize göre, İstanbul'daki sergide öğrenciler, çeşitli eğilimler gösteriyorlarmış. Kimisi gerçeküstücülüğe kayan bir natüralizm, kimisi Pop Art, kimisi Dada sanatı, kimisi kaba form çalışmaları ile ilgili imişler. İzmir öğrencileri de Dizayn çalışmalarında, soyut çalışmalarda bazı bağımsız çözümlemelere varabilmişler.

Öyle görünüyor ki gençler artık yaratma yoluna, Çağdaş sanat paraleline girmek üzereler. Bunlar, ağabeyleri gibi pısırık ve tutucu olmayacaklar.

Dergide gençlerin böyle yeni ve özgür çalışmalara ilgi istiklerini okuyunca doğrusu çok sevindim ve bu sergileri Türk resminde birer yenilik belirtileri olarak nitelemek istedim.

Bitsin artık bu kişiliksiz doğa resimleri! Batsın artık şu şımarık, yapışkan izlenimcilik!

Gençlerimize ve onların yenilikçi hocalarına başarılar dilerim. Yolları açık olsun!

22 Temmuz 1971 — Vatan

GÜZEL SANATLAR ÜZERİNE BİR RAPOR

Güzel Sanatlar üzerine yazılacak bir raporun doğal olarak tüm sanat dalarını kapsamaması gerekirdi. Ama bu rapor bireysel bir çalışma ürünü olduğu için yalnız resim sanatı ile ilgili olacaktır.

Biz, raporumuza böyle genel bir başlık koymakta bir sakınca görmedik. Zira burada önemli olan, yetkililerimizin ilgisini bu konu üzerine çekebilmektir.

Önceki yıllarda ressam, müzisyen, tiyatro sanatçısı, mimar ve edebiyatçılar bir araya gelerek birçok genel raporlar hazırlamışlardı; hatta bunların bir kaçında biz de bulunmuştuk. Nedir ki bunlardan hiçbir sonuç alınmadı. Çünkü bu raporlar yetkililere birçok külfetler yüklüyor, cesaretli girişimleri öneriyorlardı. Onların ise geniş ve olumlu işler yapmağa ne niyetleri vardı, ne de güçleri. Söz gelimi, bir yetkili, resim sanatı için "Biz denizli, ağaçlı resimlerden hoşlanıyoruz. Soyut resimden anlamıyoruz" diyebiliyor ve yönetimi bu geçersiz doğrultuda tutabiliyordu. Dünya sanatı ne gibi değişiklikler geçiriyor, soyut sanat nedir, genç

kuşaklar bugün nasıl yetiştirilmelidir; bunlar üzerinde hiç durmuyorlardı.

Tutucu ve çıkarıcı bir ressam grubu da yöneticilerin bu amatör niteliklerinden yararlanarak çıkar oyunlarını bugüne kadar sürdürdüler.

Oysa tüm uluslar, dünyadaki gelişmeleri adım adım izleyerek, genç kuşaklarını yeni sanatlara göre yetiştirirlerken, hatta, dünya sanatına bir katkıda bulunurlarken biz, etrafımızı yüksek duvarlarda çevirdik, kendi kısır olanaklarımızla kaldık. İşte bu yüzden, sanatta da "geri kalmış bir ülke" durumuna düştük.

Bu geri kalmışlığı gerçi yöneticilerimiz ve tutucu ressamlar kabul etmezler ama gerçek budur. Hem sonra onlar, sorumlu olarak, bunu reddetmek zorundadırlar. Oysa ülkemize gelen yabancı sergiler bunu açıkça göstermektedirler. Bizim dışarıya gönderdiğimiz sergilerden de olumlu bir sonuç alamıyoruz.

Bir de, geçmişimizi çağdaş bir görüşle değerlendirmeden bir çeşit ulusal romantizm hastalığı içinde yaşıyıp gidiyoruz.

Biz bu raporda, resim sanatına ait sorunlarımızı gerçekçi bir açıdan ele alıp önerilerimizi yeni yöneticilere sunmak istiyoruz. Bunun için de sorunlarımızı bölümlere ayıracak ve her bölümün ayrıntılarına madde madde değineceğiz.

Sanat Eğitimi ve Öğretimi

a) Sanat eğitimi ve öğretimi ilkökulü ve anaokulundan başlamalıdır. Onun için ilkökulü öğretmenlerinin Çocuk sanatına yatkın olmaları ve körpe dimağlara büyük sanatın tohumlarını saçabilecek nitelikler taşımaları gerekir. Bu da Öğretmen okullarındaki resim - iş öğretmenlerinin artistik ve pedagojik formasyonlara sahip olmalarına bağlıdır. Bu nedenle öğretmen okullarına, seçkin resim - iş öğretmenleri gönderilmeli ve bunlar zaman zaman Batı ülkelerine gönderilerek, bunların oradaki çocuk çalışmalarını yakından izlemeleri sağlanmalıdır. İşte o zaman ilkökullardaki resim - iş dersleri, geçirtilen ya da o derste başka ders

yapılan bir ders olmaktan kurtulur. Çocuklarımız da küçük yaşlarda sanat eğitiminden geçmiş olurlar.

b) Ortaokul ve liselerdeki resim iş öğretimi de bugüne dek tam bir aydınlığa kavuşmuş değildir. Müfredat programımız eski ve yeni anlayışların bir karmasıdır. Onun için de bazı katı öğretmenler, öğrencilerine hiçbir artistik değeri olmayan çalışmalar yaptırırlarken, bazı öğretmenler de yeni eğilimler karşısında bir çeşit uyumsuzluk göstermektedirler.

Kuşku yok ki resim - iş öğretmeni olmak için ressam olmak şart değildir. Zaten bu mümkün de değildir. Ama her resim öğretmenin sağlam bir sanat kültürü almış olması ve öğrencilerinin çalışmalarını onların yaş ve özelliklerine göre değerlendirebilmesi gerekir.

Türkiye'deki bu karışık durumu düzeltebilmek ve Ortaokul ve Lise öğretmenlerine sağlam bir formasyon verebilmek için onları ciddi seminerlerden geçirmek gerekir. Bu seminerler özellikle yabancı uzmanlar tarafından yönetilmelidir. Zira bizdeki seminerlerin yetersiz ellerde, fiyasko ile sonuçlandığı bir gerçektir.

c) Yüksek sanat kurumlarımızı ayrı bir açıdan ele almak gerekiyor. Çünkü bu kurumlar, gençleri, ressam, öğretmen, estetik uygulayıcısı olarak çeşitli mesleklere hazırlarlar. Sanatımızın geleceği, yaşantımızın anlamı bu kurumlara bağlıdır. Gençlerimizin çağdaş niteliklerle yetişebilmesi için de bu kurumlara mutlaka yabancı profösörler getirilmelidir. Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu zaten çoğunlukla yabancı uzmanlar tarafından yönetilmektedir. Güzel Sanatlar Akademisi'ne ve Gazi Eğitim Enstitüsüne de bir kaç yabancı hoca getirilmelidir. Akademiye bundan otuz beş yıl kadar önce yabancı profösörler getirilmişti; fakat Gazi Enstitüsü yıllardır yerli ve katı hocalar tarafından yönetilmektedir.

Doğu bölgemizin folklor bakımından en zengin ve yol bakımından en elverişli bir ilinde de bir Güzel Sanatlar Akademisi açılmalıdır. Bizce bu il, Malatya olabilir.

Ayrıca bu okullar, ressam, öğretmen ve estetik uygulayıcısı

gibi nitelikleri topluca veren bir hale getirilmelidir. Yani, yalnız öğretmen, yalnız ressam, yalnız uygulayıcı yetiştirmemelidirler.

Sanat Hareketleri :

a) Sanat hareketlerinin başında gelen Devlet sergileri yozlaştırılmış ve nefret uyandıran bir çıkar aracı haline getirilmiştir. Bu sergi günümüzün koşullarına da uymamaktadır. Gerçi burada çeşitli ressam kuşaklarının bir araya getirilmesi düşünülüyor ama bugün bu yoldan birçok çağdışı resimler de sergiye sokuluyor. Hatta bugün bu tür resimler sergide çağdaş resimlerden daha üstün tutulmaktadır.

Bu sergideki satışlardada, kaliteli gençlere öncelik tanınmalı, larımıza getirtilecek yabancı profösörlerden yararlanılmalı ya da özel olarak bu sergiye yabancı uzmanlar getirtilmelidir.

Bu sergideki satışlarda da, kaliteli gençlere öncelik tanınmalı, yaşlı ve ihtiyacı olmayan ressamların çıkarcılık tutkularına bir son verilmelidir.

Ödüller de, sanatta bir kişilik elde etmiş ve bu işi gerçekten benimsemiş resamlara verilmelidir. Bunun için de en küçük yaş haddi 35 olarak saptanabilir.

b) Özel sergiler, korkunç bir ilgisizlik ve başıboşluk içindedirler. Kimi ressamlar çeşitli kanallardan astronomik satışlar yapmakta, kimisi de çerçeve parasını bile çıkaramamaktadırlar. Onun için resim satınalacak kurumların, birer seçici kurulları olmalı ve bu kurullar özel sergilerden uygun bulacakları resimleri kendiliklerinden satınalmalıdır.

Müze ve Devlet Galerileri

a) İstanbul'daki müze, Devlet Sergilerinden alınan resimlerle doldurulduğu için bir çok taklit ve battal resimlerle dolmuştur. Buranın da yabancı bir uzman tarafından yeniden düzenlenmesi yerinde bir hareket olur. Zira bu müze bugün Türk resmini objektif ölçülerle yansıtmaktan çok uzaktır.

Ankara'da da aynı anlayışla bir müze kurulmalıdır. Yöneticilerimiz yıllardır büyük projelerin peşinde görünerek bizleri oyadılar. Oysa mütevazı bir müze hemen açılabilirdi. Dünya'da müzesi olmayan tek başkent Ankara'dır dersek herhalde yanlış bir söz söylememiş oluruz.

b) Devlet Güzel Sanatlar Galerisi şimdiye dek hep özel sergiler için kullanıldı. Her onbeş günde bir, burada beş altı sergi açılır. Buna hiç gerek yoktur. Burası toptan müze haline getirilmeli, burada, zaman zaman değerli bir ressamın retrospektif sergisi ile yabancı sergiler açılmalıdır. Özel sergiler için dışarıda pek çok galeri var.

c) İl galerileri de daha zenginleştirilmeli, bu galerilerdeki amatör ve öğrenci çalışmalarının daha ileri bir anlayışa ulaşabilmesi için galeri müdürlerine yeni formasyonlar kazandırılmalıdır.

Resim Piyasası

a) Türkiye'de Batı ülkelerinde olduğu gibi mutlaka bir resim piyasası kurulmalıdır. Batıdaki sanatçılar bu resim piyasası ile yaşıyorlar. Devlet de yatırımlar yapıyor.

Devlet sergileri için ayrılan ödenekler bizde her yıl böyle belli ressamla dağıtılacağına, serbest resim piyasasını oluşturan özel galeri sahiplerine prim olarak verilse idi herhalde daha olumlu bir iş yapılmış olurdu. Zira gerçek bir sanatsever olan bu galeri sahipleri böyle bir destek görünce, beklenen resim piyasasını oluşturmakta güçlük çekmezlerdi.

Ayrıca, devlet, ressamla ait yayınlarla, temel kitapları Türkçeye çevirterek sanat ortamına bilinç kazandırılmalıdır. Devletin kuracağı müzeler de resim alıcıları için bir ölçü olacaktır.

b) Halkın ve zenginlerin resim satınalmadıklarından daima yakınılır. Bizde halk fakirdir ve ekmek parasını düşünür. Zenginlerimiz ise kültürlü olmadıkları için hangi resamdan resim alacaklarını bilemezler. Onun için de hiç resim almazlar. İşte müze ve özel galeriler zenginlerimize bu hususta bir fikir vermiş

olacaklardır. Halkın sanatla ilişkisini sağlayabilmek için de onun girip çıktığı ve kolayca görebileceği yerlere seçkin sanat eserleri asmak gerekir.

Saygılarımla.

8 Temmuz 1971 — Vatan

YAŞANTIM :

1920 yılında Burdur'da doğdum. Balıkesir Öğretmen Okulu ile Gazi Eğitim Enstitüsü Resim - İş bölümünü bitirdim. Çeşitli lise ve ortaokullarda öğretmenlik yaparken sanat çalışmalarımı da sürdürdüm. Bu yıl hariç tüm Devlet Sergilerine katıldım ve 1960 yılında bu sergide ödül aldım. Birkaç kez de dış ülkelerde açılan Türk Sanatı sergilerine katıldım.

Resim çalışmalarım önce Fransız ressamlarının etkisi altında başladı. Sonraları, memleketim olan Burdur'dan şimdi Yerel Resim diye nitelendirilen resimler yapmağa başladım. Bu dönem sona erince de Modern Figüratif ve Soyut Ekspresyoncu anlayışlarda resimler yaptım. Bugün optik ve Yeni Soyut sanat üzerine çalışıyorum.

Fransa ve İtalya'da inceleme gezileri yaptım. Altı özel sergi açtım.